N°. 23. Donderdag 18 Augustus 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat.** voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
wonende te *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f
den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Meer licht.

We wenschen hierbij een oogenblik te verwijlen, langer dan uiteraard bij ons overzicht uit de indische bladen mogelijk is, bij een, door de jongste mail tot ons gekomen bericht.

Onze lezers zullen zich herinneren dat ruim twee maanden geleden een schrijven aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* niet meer of minder bevatte dan de beschuldiging tegen den resident van Ternate, dat deze lieden, die zich door de vlucht aan beweerde wreedheden van hun vorst, den sultan van Tidore hadden onttrokken, had doen oppakken en naar hun land terugbrengen, hen aldus overleverend aan de wraak van den, als uitermate wreed afgeschilderden sultan en de zijnen.

We hebben toen, onder voorbehoud eener nadere bevestiging door de indische bladen, ons oordeel over zulk een optreden niet voor ons gehouden en op een serieus onderzoek aangedrongen. Het gold hier toch een feit, waarbij de vertegenwoordiger van ons gezag uit het oog zou hebben verloren, dat ons zijn in Indië niet beoogt de willekeur der inlandsche vorsten onder onze supprematie tegenover hunne onderdanen te bestendigen, maar integendeel hun de verplichtingen te leeren, welke beschaving en een juist inzicht hunner werkelijke belangen hun opleggen, om met ons samen te werken tot heil der landen, waarover zij onmiddellijk zijn gesteld.

Sedert brachten de, hier omstreeks een maand na dien aangevoerde makassaarsche couranten eene soort bevestiging van opgemeld bericht, zoodat we ruim twee maanden lang de vrij groote waarschijnlijkheid voor oogen hebben gehad, dat er in een hoekje van dien grooten archipel, die we aan onze zorgen zagen toevertrouwd, door een nederlandsch ambtenaar een groot onrecht was geschied.

En nu bracht de jongste fransche mail ons onder andere bladen ook de *Java Bode*, warin omtrent deze zaak het volgende werd meêgedeeld:

„Uit de hoofdplaats van dat gewest (Ternate) wordt ons thans geschreven door iemand, die uit hoofde van zijn betrekking in staat moet worden geacht de zaken te kunnen beoordeelen, dat de voorstelling daarvan in het makassaarsche orgaan niet in overeenstemming was met de waarheid, en dat juist tengevolge van het beleidvol en kalm optreden van den resident en den ernstigen wil van den sultan, om zich strikt te houden aan de bepalingen van zijn contract met het gouvernement, ernstige beroeringen zijn voorkomen. Het hoofd van gewestelijk bestuur had de adat des lands te eerbiedigen, wilde het zijne bevoegdheid niet overschrijden. Begint het volk aan die adat te ontgroeien, door meerdere beschaving, dan zal de vorst, die in een europeesche omgeving is opgevoed, zich daartegen, bij een bezadigde leiding wel niet verzetten, maar met geweld kan hij daartoe door den resident, zonder vooraf verkregen instemming van de regeering, niet gedwongen worden. In het door ons ontvangen schrijven wordt gezegd, dat de bevolking zich door verkeerde raadgevers zou hebben laten opruien, en dat de sultan daarover zeer verbitterd was. De berechting der zaak heeft hij evenwel overgelaten aan den resident, de vrede tusschen hem en zijne onderhoorigen is geheel hersteld, en tegen den verspreider der beweerde valsche geruchten zal eene vervolging worden ingesteld."

Heel veel wijzer maakt deze, gelijk uit de inkleeding blijkt, uit ambtelijken koker komende rectificatie met verzwijging van feiten en de eenvoudige mededeeling, dat hetgeen we 't eerst vernamen niet overeenkomstig de waarheid was, ons zeker niet.

We nemen gaarne aan, dat èn resident van Ternate èn sultan van Tidore door de, tegen hen aangevoerde beschuldigingen onrecht is aangedaan, doch zijn niet overtuigd dat er in die beschuldigingen niet een kern van waarheid is, welke wellicht door een beroep op de adat niet geheel te rechtvaardigen is. Men ziet in Indië maar al te dikwerf de adat met tal van ongerechtigheden belast, die er feitelijk niet bij thuis hooren.

Gaarne zagen we dan ook in deze aangelegenheid, evenals in zoo menige andere te voren meer licht ontstoken, hetwelk nu door de, in uitzicht gestelde vervolging mogelijk zal worden gebracht.

Maar als dan straks, naar we hopen, zonneklaar de laster op de kaak is gesteld, hebben intusschen de praatjes maanden lang de ronde gedaan, die zeker niet in staat zijn, om de, bij ons volk ongetwijfeld niet al te groote sympathie met de koloniën te vermeerderen, maar tevens de taak zullen hebben bemoeilijkt van een dier inlandsche vorsten, die naast bezadigde leiding ook aanmoediging noodig hebben, om den moeilijken weg, dien wij hun zullen hebben te wijzen, met goeden moed te betreden en ten einde toe af te leggen.

De regeering zal zeker niet nagelaten hebben zich in deze quaestie te doen voorlichten, maar hare geslotenheid in aanmerking nemende, waarop zoo menige perspijl als op een pantser is afgegleden, zal ook nu, als zoo dikwerf te voren, van die zijde het meerdere licht niet komen, dan bij de begrootingsdebatten..... misschien.

Maar waar 't heden den sultan van Tidore, den ternataanschen uithoek geldt, kan 't morgen een ander hoekje van den archipel betreffen, kunnen, bij gebreke aan goede voorlichting, andere onverantwoordelijke lieden ons op sensatieberichtjes vergasten, die onnoodig kwaad bloed zetten en onrust zaaien, waar we die dingen best kunnen missen.

We zijn overtuigd, indachtig aan wat we op Atjeh zagen geschieden, dat wanneer de nieuw benoemde gouverneur-generaal den Koningspleiningang van zijn bataviaasch paleis zal zijn opgereden, de Geheimtuerei langs Rijswijk zich uit de voeten zal hebben gemaakt, maar om wellicht met 'n opvolger weêr triomfantelijk haar intocht te houden.

Daarom, ook gegeven de geslotenheid van het Plein, gegeven de onweerstaanbare neiging der vaderlandsche groote pers om haar koloniaal nieuws nagenoeg uitsluitend aan de, zoo lang verguisde indische bladen te blijven ontleenen, zouden wij der indische pers in overweging willen geven om op 'n middeltje te zinnen, om zich waar noodig door, alle veeten voor een oogenblik vergetend, de handen in een te slaan, een zaakkundige, onafhankelijke berichtgeving te verzekeren van de voornaamste deelen van den archipel. Ze zou zich daarmeê, dunkt ons, 'n eerezuil stichten in het belang van moederland en kolonie, beide.

Week-Overzicht.

Den 9en dezer weer een interpellatie in het engelsch Lagerhuis betreffende een aangelegenheid, die een onzer koloniën raakt. Ditmaal was 't de afgevaardigde Fowler, die van de regeering wenschte te vernemen hoe 't stond met de zaak van den engelschen onderdaan Godden, wien door het bestuur eener hollandsche kolonie onrecht zou zijn aangedaan. De engelsche onderminister van buitenlandsche zaken, lord Percy, deelde hierop mede, dat op het jongste vertoog van engelsche zijde, pas veertien dagen geleden ingediend, nog geen antwoord was bekomen van de nederlandsche regeering, die evenwel had laten weten, dat ernstige aandacht door haar aan de betrekkelijke zaak wordt geschonken.

Wijl deze aangelegenheid met betrekking op het stijfhoofdig phosphaat-koninkje van Santa Barbara op Curaçao allicht in verband zou kunnen worden gebracht met het verlof van gouverneur de Jong van Beek en Donk naar patria, ontleenen wij aan de bladen het, door het „Correspondentiebureau" verstrekte bericht, dat het verlof van den heer de Jong werd verleend wegens de noodzakelijkheid eener operatie, die zijne echtgenoote moet ondergaan, en dat in tegenstelling met het bericht van het *Centrum*, welk blad wist meê te deelen, dat de gouverneur niet meer op zijn post zou terugkeeren, deze er niet aan denkt ontslag uit zijne hooge betrekking aan te vragen.

Met het oog op het groote belang van de inrichtingen van landbouwonderwijs te Wageningen voor de koloniën ontleenen we aan de betrekkelijke koninklijke besluiten van 3 en 10 Augustus ll., waarbij met ingang van 1 September a.s. met betrekking tot die inrichtingen eene ingrijpende hervorming is tot stand gebracht, het volgende:

Maakten tot dusver, ter voldoening aan art. 19 der wet op het Middelbaar Onderwijs, vier inrichtingen, te weten de afdeeling Landbouwschool, de afdeeling Tuinbouwschool, de afdeeling Hoogere burgerschool, en de afdeeling Hoogere Land- en Boschbouwschool, te zamen de Rijkslandbouwschool uit, thans is éene daarvan, namelijk de afdeeling Hoogere Land- en Boschbouwschool, gereorganiseerd, als instituut ter voldoening aan genoemd wetsvoorschrift gehandhaafd en wel onder de benaming van Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool.

Tegelijkertijd zijn de drie overige afdeelingen in gewijzigden staat tot zelfstandige inrichtingen van onderwijs verheven.

Voor twee harer, de Rijkslandbouwschool en de Rijkstuinbouwschool, werden afzonderlijke reglementen vastgesteld, terwijl voor de Hoogere Burgerschool, wier cursusduur bovendien verlengd is, toepasselijk is verklaard het reglement voor de Rijks hoogere burgerscholen.

De Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool is bestemd voor de opleiding van wetenschappelijk gevormde land-, tuin- en boschbouwkundigen voor Nederland en de Koloniën, alsmede voor de vorming van leeraren bij het land-, tuin- en boschbouwonderwijs.

Voor zooveel niet gegeven in één of meer bijzondere cursussen, wordt het onderwijs over drie studiejaren verdeeld in dier voege, dat zes studie-richtingen te onderscheiden zijn, te weten:

a. voor Nederlandschen landbouw;
b. voor kolonialen landbouw;
c. voor Nederlandschen boschbouw;
d. voor kolonialen boschbouw;
e. voor landbouwscheikunde en landbouwtechnologie;
f. voor tuinbouw.

Terwijl de propaedeutische studiën zullen plaats hebben in het eerste jaar, wordt de duur der eigenlijke vakstudie gesteld op twee jaren.

In een vierde, geheel facultatief gesteld studiejaar, wordt gelegenheid gegeven tot voortzetting hunner studiën aan hen, die mochten wenschen zich verder te bekwamen, hetzij uit liefde voor de wetenschap, hetzij om voor bepaalde betrekkingen in dienst van den Staat of van particulieren in aanmerking te kunnen komen.

Het diploma van landbouwkundige wordt bij het einde van ieder schooljaar uitgereikt aan de leerlingen van het derde studiejaar, na afgelegd examen, waartoe onder zekere voorwaarde, ook niet-leerlingen kunnen worden toegelaten.

Ten aanzien van de opleiding van technische ambtenaren bij het boschwezen in Ned.-Indië zal de reorganisatie er toe leiden a. dat de keuze van de aanstaande Indische houtvesters, welke thans gedaan wordt uit de jongelieden, die bij het eindexamen van de Indische afdeeling der Hoogere Land- en Boschbouwschool voldoen — welk examen wordt afgelegd na 2 jaar — voortaan geschiedt uit hen, die bij het propaedeutische examen, hetwelk na één jaar wordt afgenomen, zijn geslaagd; b. dat de duur van den Indischen houtvesterscursus gebracht wordt van twee op drie jaren. Daar tegelijkertijd de vóóropleiding, blijkens hetgeen gezegd is sub a, met één jaar wordt verkort, komt de wijziging wat dit punt aangaat, feitelijk neer op eene, om verschillende redenen aanbevelenswaardig geoordeelde, verschuiving van leervakken.

FEUILLETON.

HET POSTENLEVEN.

Door VEHA.

I.

De weg heeft de laagvlakte met hare rijstvelden, hare suikerriettuinen verlaten en — opwaarts gaat 't nu naar den kam van gindsche bergreeks, die rechts en links schijnbaar voor 't oog als in 't oneindige zich voortzet. Berg op, berg af, door ravijnen, over bergstroomen, beekjes, gaat 't nu langs 't smalle slechts voor voetgangers en enkele ruiters begaanbare pad, over de schilderachtige op inlandsche wijze geconstrueerde hangbruggen, door het oerwoud, langs schrale tegalvelden, terrasvormig tegen de hellingen van 't gebergte aangeleund, kale hoogvlakten met kort gras en struiken bezet, steeds verminderend 't aantal der getuigen van menschelijk leven en werken.

Enkele armzalige hutjes, hier en daar verspreid, het verweerde, verwaaide atappendak nog slechts half rustend op de wankelende bamboestijlen, 't geheel als gereed om met den eersten windstoot van het aardrijk te worden weggevaagd.

Woest en wild wordt de natuur hoe verder wij gaan. Hier 't zwaar geboomte, verrijzend onmiddellijk naast den weg, de getah-pertjaboom met zijn lederachtig dik donkergroen blad, de kaneelboom, rood en groen dooreengemengd, de statige waringin, eene macht van kleine wilde duiven, kirrend zich verschuilend in de machtige kruin, azend op de kleine besvormige vrucht, en tusschen de rijzige stammen dier woudreuzen de meer dan manshooge dsjungel eene geliefkoosde verblijfplaats voor tijgers, slangen en ander wild gedierte. Daar peillooze afgronden, voor welke de voetganger, angstvallig terugdeinzend, zich aan den nabij zijnden rotswand moet vastgrijpen, bevangen door de attractie van 't gevaar, 't geheimzinnige.

Nog een enkele maal voert ons de weg langs bewoonde streken, armzalige kampongs met even armzalige bewoners, tevreden reeds met hetgeen zij voor de opbrengst hunner bosschen zich kunnen verschaffen, slechts zooveel arbeidend als noodig is om 't leven door te komen.

Verderop etappes-gewijze slechts een enkele passanggrahan *) voor doortrekkende reizigers met een kleinen warong daarneven, door een af anderen ondernemenden inlander gehouden voor de weinige militairen en verdere voetgangers op hunnen marsch bergop of naar de vlakte.

Dagen en dagen duurt de tocht — voor den meer bevoorrechten reiziger in eene tandoe †) heen en weergeschud aan den draagstok — overigens te voet.

En bij elke etappe die wij verlaten, begint weder 't zelfde leventje van den vorigen dag, ravijn in, ravijn uit, berg op, berg af en steeds die onveranderlijke grootsche natuur, grootsch, prachtig, maar — vervelend — voor een gewoon mensch wel te begrijpen.

*) Een soort logement van gouvernementswege opgericht en onderhouden voor reizigers in de binnenlanden.
†) tandoe = draagstoel.

En wederom hebben de koelies ons al trippelend en kakelend als oude besjes uit een ravijn naar boven gewerkt, als 't eensklaps licht om ons wordt en op de kleine hoogvlakte, die zich aan 't oog vertoont, het rood wit en blauw der nederlandsche vlag ons 't welkom biedt.

Aarden wallen — de taluds met kort gras bedekt, de berm met djoewarboomen beplant — omsluiten eene vierkante ruimte waarbinnen het logies voor de bezetting zich bevindt — de bruine atappen daken zichtbaar tusschen 't groen der boomen.

De droge gracht om de wallen en een gedeelte van het glacis vertoonen één groen al groen, eene dichte massa van aloëplanten, hier en daar de lange bloemstengels meters hoog boven den grond uitstekend.

De weg is in de nabijheid onzer vestiging een weinig verbreed en geëffend en voert onder eene dubbele rij boomen ons voorbij de benting langs twee zeer primitief gebouwde woningen, waarvoor bamboe en atap het grootste aandeel hebben gehad in de gebezigde materialen.

En een weinig voorbij die huisjes verliest de weg zich wederom tusschen 't geboomte en begint opnieuw het maagdelijk woud, majestueus, donker, dreigend.

't Is middag en een officier verlaat met loome schreden de benting, zich begevend naar de nabij gelegen woning — 't hoofd gebogen, 'n ontevreden trek op 't gelaat — zijn geheele houding op een weinig opgeruimde levensopvatting wijzend.

Mismoedig werpt hij, in de voorgalerij gekomen, zijn pet op de tafel, daarna als oververmoeid een zwaren zucht slakend plaats nemende.

Nauwelijks is hij gezeten als een vlugge stap zich op den krakenden sessakvloer *) doet vernemen en eene jeugdige vrouw, op hem toetredend, hem de hand op den schouder legt.

„Dag Hans, kom je niet achter? Je bittertje staat al te wachten."

Zwijgend schudt hij ontkennend 't hoofd met een gebaar als om te verzoeken met rust te worden gelaten. Maar 't vrouwtje laat zich niet zoo spoedig uit 't veld slaan.

„Kom man, zet de bokkepruik nu af. De post bracht van morgen juist de leestrommel. Gooi dat warme pakje nu uit, dan kunnen we voor de rijsttafel eerst nog eens gezellig samen de illustraties doorsnuffelen, ik heb expres daarmeê op jou gewacht."

Hij blijft evenwel strak voor zich uitstaren, zwijgend, om daarna, als tot zichzelf sprekend, eensklaps uit te varen:

„Neen, ik houd 't hier niet uit, ik vraag mijn aflossing aan. 't Is om gek te worden in dit vervelende gat."

„Kom, dat meen je niet, pas drie maanden hier . . . "

„Pàs drie maanden," valt hij haar in de rede, den nadruk leggend op 't eerste woord, om daarna uit de hoogte voort te gaan: „Je schijnt al te hebben vergeten, wat we in dat tijdsverloop van pas drie maanden al hebben ondervonden.."

Pijnlijk vertrekt zich 't zacht, lief gezichtje der toegesprokene, maar slechts eventjes, nauw zichtbaar. Op den toon van zacht verwijt spreekt zij dan:

„Neen Hans, ik heb ons jonkske niet vergeten en dat weet je ook wel beter, niet waar?"

En hij ziet plotseling in zijne verbeelding het kleine graf voor zich, door de liefderijke moederhand steeds met frissche

*) sessak = gevlochten bamboe.

Het internationaal-sociaal-democratisch congres, waarbij ook het, reeds te voren aangehaald koloniaal program der partij wordt behandeld, is thans te Amsterdam in vollen gang.

Wij kunnen ditmaal nog niets mededeelen betreffende de besprekingen en besluiten, naar aanleiding van het ontwerp-program en moeten dit onderwerp dus tot de volgende week laten rusten.

Uit de pers. De *Indische Gids* en generaal van Heutsz, *Alg. Hbl.* 12 dezer; Malaria-theorie Dr. Ellinger, *Alg. Hbl.* 13 dezer; Kleine militaire posten in de binnenlanden, *Alg. Hbl.* 15 dezer; Zedelijk peil van den Javaan, een antwoord van Ds. van Lonkhuijzen, *Standaard* 15 dezer.

In het avondnummer van den 12den dezer brengt het *Handelsblad* der redactie van de *Indische Gids* in herinnering, hoe toen in 1896 het stelsel van Heutsz op Atjeh in toepassing werd gebracht, in genoemd maandblad een 57 bladzijdig artikel werd opgenomen, waarin de toenmalige overste werd aangevallen en de zwakke punten in zijne bekende brochure met nauwgezetheid werden opgespoord.

Naar aanleiding nu van de opmerking der *Gids*-redactie in haar Augustus-nummer, dat „haar bestek niet toelaat een overzicht te geven van al de verslagen en redevoeringen betreffende de feestelijke ontvangst van den gevierden aanvoerder, geeft het *Handelsbl.* te kennen ditmaal te hebben gewenscht, dat de redactie haar bestek wat ruimer had genomen en eenigszins uitvoerig had weêrgegeven wat in verschillende bladen ter waardeering van Atjeh's pacificatie is gezegd."

„Wanneer, wij nu, schrijft 't blad, in 1904 (in bedoeld *Gids*-artikel) zelfs opmerken dat aan van Heutsz „Atjehsche grootspraak", aan hen die aan zijne beschouwingen waarde hechten, „Hollandsche lichtgeloovigheid" wordt verweten, wanneer wij zien hoe de anonyme schrijver zich telkens „bevoegd tot oordeelen" noemt, maar aan van Heutsz die bevoegdheid ontzegt, en zelfs den heer Snouck Hurgronje, die op Atjehsch gebied zoo bijzonder groote verdiensten heeft, noemt een „jeugdig geleerde, gelijk alle eenzijdig ingelichten uitermate vlug in 't oordeelen en haastig in het trekken zijner conclusies", dan vragen wij ons af, of het niet goed zou zijn geweest als *De Indische Gids*, die, met volle overtuiging en volkomen ter goeder trouw, in October 1896 wantrouwen wekte ten aanzien van Atjeh's toekomst onder de leiding van Van Heutsz, nu de gelegenheid had aangegrepen om, indirect, zijn standpunt van 1896 te desavoueeren en in het licht te stellen hoe zeer hij toen in zijne beoordeeling heeft gedwaald?

Van Heutsz heeft, niet alleen in Groot-Atjeh, maar in geheel Atjeh, groote dingen gedaan, — *méer* dan zijne lofredenaars in 1896 hadden kunnen verwachten. *De Indische Gids* welks „bestek" *toen* wel toeliet, 57 bladzijden critiek op te nemen, had, meenen wij, thans, al ware 't slechts door over te nemen wat de door de feiten in 't gelijk gestelde „lofredenaars" thans hebben geschreven, de onjuistheid van zijn vroeger oordeel in het licht mogen stellen. En het doet ons leed, dat de tegenwoordige redactie daaraan blijkbaar niet heeft gedacht."

Zaterdag ll. heeft de nieuwbenoemde gouverneur-generaal van Heutsz in handen van Hare Majesteit de Koningin op het Loo den eed afgelegd. Het vertrek van Zijne Excellentie is op den 9den September a. s. uit Genua vastgesteld; tot zoolang blijft de heer van Heutsz te 's Gravenhage verblijf houden.

In een Medische Kroniek, voorkomende in het avondnummer van het *Handelsbl.* van 13 dezer wordt het, door dit blad ontvangen ietwat onduidelijk telegram betreffende Dr. Ellinger's bekende malariatheorie als volgt verklaard.

Aan een, te Tegal verschenen brochure over die theorie handelende worden in algemeene trekken de gegevens ontleend, waarop die is opgebouwd, waarna de schrijver het volgende opmerkt:

„De gevolgtrekking lag dus voor de hand dat werkelijk de malaria-plasmodiën nestelden in de neusholte, en dat zij daarin kwamen door inademing door den neus. De gewone ervaring klopte met deze conclusie ook volkomen. Vóór het uitbreken der koortsen hebben vele lijders een neuskatarrh; zij zijn verkouden of hebben last van niezen. Die verkoudheid houdt op zoodra de koorts begint. Men kan dikwijls voorspellen dát men een aanval van koorts zal krijgen door het gevoel van droogte en warmte in den neus, dat men waarneemt. De verklaring is eenvoudig. Wanneer plasmodiën eerst aan de oppervlakte woekeren, begint de malaria met neuskatarrh; dringen ze in de diepte, dan verdwijnt de katarrh evenals een dragende zweer gaat opdrogen, als de infectie zoogenaamd naar binnen slaat en inwendige ontstekingen veroorzaakt. Dringen de plasmodiën dadelijk in de diepte, dan vangt de koorts aan zonder katarrh."

Dat alles klopt dus als een bus, maar — „de kroon op de theorie zou zijn: het vinden van malariaplasmodiën in het klierweefsel der neuskeelholte." Iets was in die richting al wel gevonden. „In twee gevallen, dat kleine klierstukjes door de behandeling te voorschijn kwamen, meent dr. E. zeer verdachte lichaampjes gezien te hebben." Maar nu schijnt de sluitsteen van het gebouw dat door hem is opgetrokken, zooals dr. Ellinger het noemt, inderdaad gevonden te zijn. Dat moet de beteekenis zijn van het telegram. Er zijn culturen gemaakt en inentingsproeven gedaan, en de zaak is dus en volgens de eischen der wetenschap bewezen."

„Ten minste, laat de schrijver dan volgen, als alles wat ons hier verteld wordt, waar is en in staat een goede cretiek te doorstaan. Als men mij vraagt wat ik er van denk, moet ik echter verklaren dat ik voorloopig van de heele zaak nog geen woord geloof. Wat ons thans meegedeeld wordt is zoo wonderbaarlijk en vreemd, dat een afwachtende houding niet alleen geoorloofd, maar zelfs geboden schijnt. Het boekje dat wij nu gekregen hebben geeft geen voldoende basis tot critiek; eerst als de heer Ellinger zijn proeven en meeningen zal hebben medegedeeld in een vorm die een juiste beoordeeling mogelijk maakt en wij het oordeel van bevoegde kenners van het vraagstuk kunnen vernemen, zullen wij weten waar wij aan toe zijn."

Het jongste opstootje te Sidhoardjo heeft in de indische pers weer de quaestie doen oprakelen van de wenschelijkheid al of niet van het bestaan van kleine militaire posten in Indië als preventief middel tot beteugeling van kwaadwilligen.

Het *Handelsbl.* komt in zijn avondnummer van den 15en dezer op tegen de beschouwingen van den soerabajaschen correspondent van de *Locomotief*, die de oprichting van posten op Probolinggo en Bondowoso voorstaat.

De, door het amsterdamsch orgaan aangevoerde argumenten tegen het preventieve middel kunnen niet anders dan steekhoudend worden genoemd. Het twijfelachtig nut van zulke aan zuiver locale bescherming en etappe-diensten dienstbaar te maken kleine posten, weegt niet op tegen de groote kosten en het op bedenkelijke wijze verzwakken der militaire waarde van het leger.

En bovendien, we laten hier het genoemde blad aan het woord:

„Neen, onze ambtenaren op Java moeten niet steunen op het leger, maar op zich-zelven, op de inlandsche hoofden die zij leiden en controleeren, op de inlandsche bevolking, die in hen haar meerderen erkent in wijsheid en goede trouw. De militaire macht moet, in sinds lang onderworpen landstreken een wapen blijven, dat men zoolang mogelijk verborgen houdt en dat eerst in geval van nood wordt gebezigd.

Ambtenaren, die de kracht in zich gevoelen om eene grootere of kleinere afdeeling met vrucht te besturen en ten bate der bevolking werkzaam te zijn, hebben geen militairen steun noodig.

Zooals wij in ons vorig nummer mêedeelden, werd Ds. van Lonkhuijzen, die op een zendingsdag het javaansche volk als moreel diep gezonken in de clementie zijner toehoorders meende te moeten aanbevelen tot aansporing om dien beweerden nood te leenigen, daarover door den heer Verwijnen in de *Nieuwe Rotterdamsche* ter verantwoording geroepen.

In opgemeld *Sandaard*nummer vinden we de motieven van den heer v. L. uiteengezet. Deze begint dan met op te merken, dat men ter beoordeeling van de moraliteit van een volk verschillende maatstaven kan aanleggen, en erkent dan de moreele superioriteit van den Javaan boven eene maatschappij, waarin de vrije liefde wordt gehuldigd, het Neo-Malthusianisme tot de meest gewone praktijken behoort, de bordeelen een „hygienische maatregel" worden geheeten, diefstal geen maar eigendom diefstal is geworden, moord niet meer schandelijk maar slechts schadelijk is.

Dit laatste is een op het *Volk* gerichte pijl, welk blad zich in dien zin naar aanleiding van den moord op von Plehwe uitliet. Maar welk een logica legt de heer v. L. hierbij aan den dag, die hem ook in den steek liet, toen hij het medelijden van zijn auditorium inriep niet voor eene maatschappij, waarin de geciteerde, niet alleen van christelijk standpunt als zoodanig veroordeelde misstanden en wanbegrippen voorkomen, maar voor een moreel superieur volk, als het javaansche volk.

Het leven van den onvervalschten javaanschen desa-man kan gevoegelijk ten voorbeeld gesteld worden aan zoo menigeen ten onzent, terwijl het ontwakend nieuwe leven in de hoogere javaansche kringen zeker al evenmin getuigt van hoogen moreelen nood.

„Charité bien ordonnée commence par soi-même", achten we hier geenszins misplaatst.

Oost-Indische berichten.

Een interessant geval. Naar het *Soer. Hbl.* verneemt, is door den raad van justitie alhier de terechtstelling geweigerd van den neef van den sultan van Koetei, Raden Ario, uit Goenoeng Taboer, welke neef beschuldigd werd een lijfeigene, die door een Soeloenees was ontvoerd, te hebben nagezet en den schaker te hebben doodgeslagen. De raad ontsloeg den beschuldigde van rechtsvervolging op grond dat hij onbevoegd was van de zaak kennis te nemen in overeenstemming met de memorie van suggestie van den raadsman van den beschuldigde, waarin uithoofde van de tusschen het Ned. Ind. Gouvernement en Koetei en tusschen dit gouvernement en Goenoeng Taboer bestaande contracten, onbevoegdheid werd bepleit.

Niet onwaarschijnlijk gaat de officier van justitie in verzet, zegt het blad.

Onderwijs. Bepaald is dat voor het schooljaar 1904—1905 tot de vierde klasse van het gymnasium of de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus te Semarang en Soerabaja zonder examen kunnen worden toegelaten jongelieden. die in 1904 geslaagd zijn in het eindexamen der afdeeling A van de Koningin Wilhelminaschool en in het bezit zijn van een verklaring van den directeur der laatstgenoemde school dat zij geschikt geacht worden het onderwijs in de vierde klasse der hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus te volgen.

Colonne van Daalen. Den 18en Juli seinde de overste van Daalen dat de colonne, den 1en Juli uit de Alaslanden vertrokken, door het westelijk Karogebied naar de Pakpaklanden trok en overal vriendschappelijk werd ontvangen. Er viel geen schot. Alle Karohoofden der doorgetrokken streek maakten hun opwachting en leverden rijst en vee tegen contante betaling.

Den 10en Juli vertrok de colonne van Sidioalang, terwijl kapitein de Graaf met troepen uit Deli over Sidilimakoek naar Medan terugkeerde. Denzelfden dag is de colonne doorgerukt naar Bakara. De houding der Toba-bataks was geenszins vriendschappelijk, Perboeloehan zelfs beslist vijandig; daar werden drie mannen nedergelegd en een geweer buit gemaakt. Pertaki van Si Bira meldde zich, Litong, Koetagaloeng, Koeta-djoeloe, Koetapaoeng en Polloeng waren door de bevolking verlaten. Enkele gewapende mannen, in de kampongs aanwezig, pleegden geen vijandelijkheden, doch vluchtten bij onze nadering. In Litoeng verscheen radja Sore van Limboeng, doch de voornaamste radja, Donggi Manauer, kwam niet, Poelabas en Ompoe Batoean van Siregar zonden afgezanten naar Koetanjoeloe.

Den 16en Juli kwam de colonne te Bakara aan, waar het bestuur verdere hulp verleende.

Hulp voor tijdelijk werkloozen. Het *Bat. Nbl.* deelt mede dat door een commissie *ad hoc*, samengesteld uit den voorzitter C. R. Bakhuizen van den Brink, den secretaris C. Rogge en 13 andere leden, op ruime schaal een oproep is verspreid, met het doel een tehuis oprichten voor tijdelijk werklooze Europeanen. Een ieder wordt uitgenoodigd zijn beschouwingen aan haar of aan een der leden te willen zenden vóór half October, ten einde in het laatst dier maand een openbare vergadering te kunnen houden.

Wie meer hiervan wil weten, raadplege het 2e blad van het *Bat. Nbl.* van 16 Juli jl. no. 193.

Volksverhuizing. Uit Probolinggo werd aan *de Locomotief* geschreven dat zich al meer en meer inlanders van midden-Java in den oosthoek komen vestigen; wildernissen zijn sedert uitgeroeid en bewoonde streken geworden en nu ziet men bijv. op Kentjong, zelfs zoogenaamde inlandsche Christenen, afkomstig van Modjowarno en elders, voorloopig van de jacht levend, totdat de aan hen afgestane gronden eenmaal productief zullen zijn. Tusschen Kalisat en Banjoewangi is al veel bosch uitgekapt en zijn nederzettingen verrezen; nog steeds verhuizen naar bedoelde streken menschen uit Rembang, Kediri, Madioen, enz., zoodat er eenmaal een tijd zal aanbreken dat men niet meer kan zeggen dat de bevolking van den oosthoek voor het meerendeel uit Madoereezen bestaat.

Een veertigjarig ambtenaarsjubileum. De regent van Tjandjoer viert den 24en Augustus a. s. zijn veertigjarig ambtenaarsjubileum.

Groote toebereidselen worden gemaakt om dien merkwaardigen dag feestelijk te vieren.

Singkel. Te Singkel werd in den afgeloopen nacht van 20 Juli de schildwacht voor het vivresmagazijn door eenige uitgeweken Gajoes aangevallen.

Een uitgezonden patrouille raakte met de Gajoes handgemeen, waarbij niet levensgevaarlijk gewond raakten de sergeant Ringger, de fuseliers Schulz en Wongsodikromo. Drie Gajoes zijn gesneuveld.

Onderzoek naar de klachten van de opgezetenen van Gemampir. Den 17 Juli is de resident van Solo te Klaten gekomen, om een onderzoek in te stellen naar de klachten van de inlandsche opgezetenen van het land Gemampir.

Onderwijs in de japansche taal. Het *Soer. Hbld.* weet te vertellen dat de Chineezen een school willen oprichten, „Tiong Hwa Hwee Koan" genaamd, waar behalve in andere vakken, onderwijs zal worden gegeven in de japansche taal, ten einde de chineesche kinderen later in de gelegenheid te stellen zich gemakkelijk tot Japanners te laten naturaliseeren, ten einde met Europeanen gelijk gesteld te zijn.

Kettingjongens bij militaire expedities. Door de regeering is aan den directeur van justitie opgedragen om in den vervolge, wanneer veroordeelden gevraagd worden om koeliediensten te verrichten bij militaire expeditiën, in de eerste plaats daarvoor te doen aanwijzen dezulken, die zich daartoe bereid verklaren en die aan de daarvoor gestelde eischen voldoen. Het ligt dus blijkbaar in de bedoeling, om te trachten bij expeditiën voortaan zoo mogelijk geen misbruik meer te maken van de diensten van dwangarbeiders, die daartoe niet veroordeeld zijn en geen lust hebben om mede te velde te trekken.

Verlof aan officieren. Bij Z. Ex. den Gouverneur Generaal bestaat thans geen bezwaar tegen het wederom verleenen van buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst aan de officieren.

Runderpest. Wegens runderpest is de uitvoer van vee uit Penang en Malakka verboden.

Critiek op de Gajo-expeditie. In een klaarblijkelijk door vorsten van de Oostkust van Sumatra geïnspireerd artikel, zegt de *Sinar Betawi*, dat de expeditie naar de Gajo-landen onnoodig geweest is.

Het blad brengt in herinnering, dat in 1877 door den controleur van Langkat, Tromp, den lateren resident van West Borneo, onderhandelingen met de hoofden in de Gajo- en Atlaslanden werden aangeknoopt; de hoofden kwamen toen den controleur uitnoodigen hun land te bezoeken, doch de regeering maakte hiertegen bezwaar, zoodat van het bezoek niets kwam.

De djokjasche tentoonstelling van vlechtwerk.

Den 10en Juli werd deze tentoonstelling van vlechtwerk door den resident geopend. De sultan kwam met groot gevolg een kijkje nemen. Een talrijk publiek bezichtigde het geëtaleerde. Vooral het spinnen en het weven van den widoeri-vezel trok zeer de aandacht.

De geëxposeerde artikelen, ruim 1500 in aantal, zijn grootendeels het eigendom van den controleur J. E. Jasper te Soerabaja en lagen keurig netjes en zeer oordeelkundig gerangschikt in het nieuwe, kapitale woonhuis van den kapitein der Chineezen. Voor iemand, die veel rondgereisd heeft in den archipel, schrijft men uit Djokja aan *de Locomotief*, was er, om zoo te zeggen, niets nieuws te zien, maar des te meer voor hen, die weinig of niet in Indië gereisd hebben. Sumatra, Java, Celebes, Borneo, de Molukken waren vertegenwoordigd, terwijl het eiland Bawean een kranig figuur maakte met de van daar afkomstige ligmatjes.

Het mooiste, wat verder te zien was, was een gevlochten portière, benevens stoelkleedjes en tafelloopers uit Solok en de buikbanden en het tafelkleed uit Ceram, waarin gevlochten was de naam van den heer van Eekelen, schout te Djokja, die deze artikelen had ingezonden.

De indische rijkspostspaarbank. Zooals wij reeds vroeger mededeelden, is aan de burgerlijke en militaire landsdienaren de gelegenheid geopend, een gedeelte van de door hen uit 's lands kas genoten wordende inkomsten te doen inhouden om ten hunnen name op de postspaarbank te worden belegd.

Thans is nader bekend geworden dat zij daartoe een formulier in triplo hebben in te vullen, waarvan één aan den directeur der postspaarbank en het andere aan de autoriteit wordt toegezonden, die de inkomsten van den betrokkene betaalbaar stelt of bij wie hij in betaling is.

Hulde-adres van Heutsz. In een der laatst ontvangen *Deli Couranten*, was er sprake van een voorstel der redactie van dit blad, om, namens de ingezetenen van Sumatra's Oostkust, den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal telegraphisch hunne eerbiedige hulde en gelukwenschen aan te bieden.

West-Indische Berichten.

Suriname. De jongste aanval, door een Britsch-Indiër op den waarnemend agent-generaal voor de immigratie, moet volgens de *Surinamer* aan waanzin tengevolge van ganja-gebruik worden toegeschreven.

Het rooken van ganja is verderfelijk en werkt nog meer verwoestend dan het opiumgebruik. Het ondermijnt niet alleen de physieke krachten, maar ook de geestelijke vermogens van den mensch, evenals het opium trouwens, maar sleept nog andere verderfelijke gevolgen na zich.

Nu zou men zoo zeggen dat ganja niet zoo gemakkelijk onder de menschen kon worden gebracht, want bij gouvernementsbesluit van 4 November werd o. m. *herba cannabis indicae*, in de gewone taal ganja, onder de vergiften genoemd, die door de apothekers niet mogen worden afgegeven dan op voorschrift van een genees-, heel-, verlos- of tandheelkundige, tenzij aan apothekers . . . . (en) aan andere bij hen bekende personen, mits de aanvraag voor gezien geteekend: indien de aanvrager in Paramaribo woont, door den commissaris van politie en indien de aanvrager buiten Paramaribo woont, door den commissaris van het district waar hij woont.

Toch moet het gebruik van dit bedwelmingsmiddel onder de Britsch-Indiërs veelvuldig voorkomen. De *Surinamer* meent dit ten deele daaruit te verklaren, dat er veel ganja in de kolonie wordt binnengesmokkeld, terwijl overigens ook op vele plaatsen daar ganja geteeld wordt.

Er komt echter ook veel ganja langs den gewonen weg de kolonie binnen, zooals valt op te maken uit den jongsten, in het *G. A. B.* gepubliceerden staat van in- en uitvoer der kolonie over het jaar 1903. Op dien staat wordt aan ganja ook de plaats toegekend, die het naast het opium in het volksleven inneemt, terwijl de kolonie een niet onaanzienlijk bedrag aan invoerrechten op dit artikel beurt, zoodat het bestuur niet onkundig kan wezen van de noodzakelijke overtreding van 8 Mei 1896, waarbij de verkoop van vergiften alleen aan apothekers onder bepaalde voorwaarden is toegestaan.

Een beter toezicht op het ganja-misbruik komt ons zeker niet ondienstig voor, als 't waar is wat de *Surinamer* zegt te hebben vernomen, nl. dat in het krankzinnigengesticht [illegible] britsch-indische immigranten verpleegd worden, van wie [illegible] als ongeneeslijk voor de samenleving zijn afgeschreven, die alle 22 in dien rampzaligen toestand moeten zijn gebracht door het gebruik van ganja.

De vooruitzichten van de cacao-cultuur beginnen steeds beter te worden. De pluk van Juni moet zeer bevredigend zijn geweest, zoodat per stoomschip „Procida" 1400 balen cacao naar Amerika konden worden verscheept. Dat geeft den planter zeker hoop. Maar te wenschen blijft 't ongetwijfeld, dat de mannen van de wetenschap zich niet door deze bemoedigende verschijnselen laten afleiden van het onderzoek naar de oorzaken der krulloten-pest, die aan Suriname zooveel schade heeft berokkend.

---

bloemen getooid — en, zijne wreedheid inziende, springt hij van zijn stoel op, haar omvattend bij het middel.

„Vergeef me, Anne. 't Was niet zoo bedoeld."

„Neen, neen, dat weet ik wel. Maar spreek nu ook niet meer van heengaan. 't Is hier zoo kwaad niet. Je hebt immers zelf gezegd, toen we hierheen gingen, dat je nu in alle gerustheid je promotie kunt afwachten. En als je kapitein geworden bent, dan hopen we toch weer eens een aangename plaatsing te krijgen, niet waar?"

„Als, als — wanneer."

„Kom, kom, geen zorgen voor den tijd."

En zacht haar arm op den zijne leggend troont ze hem meê naar binnen, maar nauw hebben zij de voorgalerij verlaten als ze zich eensklaps door een paar forsche armen voelt optillen.

„Mijn klein, klein wijfje", spreekt hij, haar innig aan zijn hart drukkend.

Blozend maar toch gelukkig, tracht ze zich zachtkens los te wringen.

„Kom Hans, als de bedienden 'ns binnenkwamen. Wat zouwen ze wel van ons denken?"

„Dat jij 't baasje blijft," is zijn antwoord, schertsend, terwijl hij haar daarna zachtkens als ware 't breekbare waar, die hij in de armen houdt, op den grond terugplaatst.

'T Is niet voor de eerste maal, dat een dergelijk tooneeltje in 't kleine bamboehuisje was afgespeeld.

Nauwelijks was een maand verstreken, sedert luitenant Westerman zich hier als postcommandant zag geplaatst, toen door den dood van hun eenig kind de jonggehuwden een zwaar verlies hadden geleden. Toch behield de jeugdige vrouw hare kalmte en dit te meer toen zij bemerkte, hoe haar echtgenoot, reeds van den aanvang af niet zeer ingenomen met zijne plaatsing alhier, nu, onder den zwaren, slag gebukt gaande, al 't goede over 't hoofd zag, de lichtzijde vergat, om slechts de keerzijde van 't leven waar te nemen.

Reeds menigmaal heeft 't wakkere vrouwtje hem de rimpels van 't voorhoofd verjaagd om telkens en telkenmale weder hem in zijn droefgeestige stemming te zien vervallen.

En — nog menigmaal na dezen moet zij zich de sterkere in geestkracht betoonen om hem van een onberaden stap terug te houden.

Maar — steeds blijft ze tegenover hem zichzelf gelijk steeds treft hem uit 't zacht en vriendelijk gelaat haar liefderijke, deelnemende blik, en voor die groote innige liefde moet alles zwichten — zij 't dan ook slechts tijdelijk.

Dan — niet alleen binnenshuis maar ook daarbuiten doet zich haar werken gevoelen.

Wij hebben gezien dat naast hunne woning nog een ander huisje staat.

Daar woont de met 't civiel gezag belaste controleur, een jong mensch en ongehuwd.

De eenzaamheid en de verveling op die kleine binnenplaatsjes zijn dikwerf oorzaak, dat tusschen hen, die geroepen zijn het gezag, civiel en militair, hoog te houden, de noodige samenwerking wordt gemist niet alleen, maar zelfs een ware strijd wordt gevoerd — zij 't ook veelal slechts een pennestrijd.

Daar toch ziet men dan controleur of militair commandant zijn toevlucht nemen tot 't papier om den ander te verzoeken wel te willen mededeelen op welk uur hij voor eenige dienstaangelegenheid is te spreken, om op gelijke, hoogst officieele wijze daarop antwoord te bekomen — en dit terwijl hunne woningen pal aan elkander grenzen, zij elkander als 't ware dagelijks moeten zien — dan daar zien we ook b.v., dat zoo de controleur op zijne avondwandeling rechts af is gegaan, de militaire commandant links af gaat en omgekeerd.

Men begrijpt hoe bij zulke toestanden, die waarlijk meer voorkomen dan men wel zou denken, die menschen zich dikwerf 't leven onaangenaam en onhoudbaar maken op plaatsen waar zij de eenige vertegenwoordigers zijn van de beschaafde europeesche maatschappij.

Doch om op ons verhaal terug te komen — ook hier dreigt dikwerf de bom los te barsten. Westerman, wat 't aantal zijner dienstjaren betreft, een reeds vrij oud officier, ziet in oogenblikken, wanneer zijne sombere stemming de overhand behoudt, in alle handelingen van den jeugdigen ambtenaar eene soort van aanmatiging, waartegen hij vermeent zich te moeten verzetten.

Dan treedt evenwel zijne vrouw als bemiddelaarster op om de breuk te voorkomen en gelukt 't haar ook steeds den wagen weder in 't rechte spoor terug te voeren. Zij begrijpt hoe anders vooral voor den alleenstaanden jongen man het leven eene hel moet worden en — na elke overwinning op den gemeenschappelijken vijand, aan wien haar echtgenoot zich maar al te gereedelijk overgeeft, juicht zij, innig verheugd daarbij een medemensch een dienst te hebben bewezen.

Ook de onderhebbenden van haar echtgenoot weten van hare goedheid te verhalen — sergeant Sastro vertelt het iederen nieuw aankomende op de post, hoe de njonja-commandant zijn kind, dat zwaar ziek lag, bij zich op 't erf heeft genomen en in 't bedje van den overleden sinjo had gelegd en hoe zij 't dagen en nachten had opgepast met de moeder m'bok 1) ketjil, totdat het geheel genezen was.

„Hei ketjil, marénéhâ," 2) roept de man na zijn verhaal te hebben beëindigd.

Een kleine kleuter komt aangeloopen, den duim in den mond, op 't hoofd een rond zwart mutsje, de rand versierd met goud galon van een afgelegde sergeantsstreep, het eenige kleedingstuk dat we bij den jeugdigen wereldburger opmerken.

„Mama anak anak soldadoe sijapa?" vraagt de vader nu.

„Kandjeng njonja commandant", spreekt 't ventje op ernstigen toon, den duim uit den mond nemende om daarmede op de commandantswoning te wijzen.

En — de bezetting gevoelt als bij instinct, dat, zoo op dagen wanneer de commandant zijn „booze bui" heeft, deze zich toch steeds gelijk blijft, zulks te wijten is aan den goeden invloed zijner echtgenoote en — eerbiedig staren allen op 't kleine, schijnbaar zoo zwakke vrouwtje.

1) Mbok (Jav.) = moeder.
2) marénéhâ (Jav.) = Kom hier.

(Wordt vervolgd.)

De expeditie Grutterink is, zooals hier te lande reeds bericht werd, in goeden welstand te Paramaribo teruggekeerd, waarmee de voorbereiding der exploratie van het Lawa-gebied zoo goed als afgeloopen is. De heer Middelberg is nu ook uit Indië te Paramaribo aangekomen met den ingenieur von Faber, die al eens meer de kanten van Marowijne en Lawa is op geweest.

Uit die streek kwamen onlangs over Albina twee goudzoekers in de hoofdstad terug, die daar door hunne respectieve familieleden reeds als niet meer tot het rijk der levenden behoorende van de rol afgevoerd waren. Een hunner bracht 'n 2½ kilogram goud mee van de reis, die niet zonder gevaren was. Met zes anderen er op uit getrokken naar het goudveld, schoten drie er het leven bij in, door het omslaan van de corjaal in de vallen.

Den 19en Juli ll. vierde Bethesda, het liefdewerk der protestanten in Suriname, haar zesde jaarfeest. Het was een recht aangename dag voor de verpleegden, schreef *Onze West*, en niet weinig werd de vreugde verheugd door de afdeeling Commewijne-vereeniging, die de verpleegden verrastte met een geschenk van honderd gulden, naar eigen goedvinden te besteden.

Van feestvieren gesproken, Paramaribo zal den 31n dezer weer eens flink pret maken. De feesten ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin zullen bestaan in een optocht van gecostumeerde kinderen; des voormiddags ten 9 ure; een roeiwedstrijd ten 10½ ure; volksspelen op het gouvernementsplein, des namiddags ten 4 ure; een volksbal op de overdekte markt aan den Heiligenweg, des avonds ten 8 ure; een uurtje later vuurwerk op het Gouvernementsplein en feesten voor de leerlingen der openbare scholen voor gewoon lager onderwijs en der gesubsidieerde bijzondere scholen. — Voor een voorgenomen allegorische voorstelling der paramaribosche algemeene verbroedering, achtte men ook ditmaal het juiste oogenblik niet gekomen. Maar, we leven in 'n christelijken tijd en wie weet wat 'r nog gebeuren kan.

Curaçao. Aan de curaçaosche bladen valt te ontleenen dat het den gouverneur voor den tijd van drie maanden verleend verlof, wegens dringende familieaangelegenheden werd toegestaan. De *Curaçaosche Courant* vernam van betrouwbare zijde, dat toen er sprake was dat de heer de Jong van Beek en Donk met verlof naar Nederland zou vertrekken, de heer Sol. C. Henriquez, waarnemend ondervoorzitter van den raad van bestuur, te kennen had gegeven, dat hij, wegens zijn gevorderden leeftijd, niet in aanmerking wenschte te komen om te worden aangewezen als tijdelijk gouverneur.

De heer Statius Muller, die toen daartoe werd aangewezen, heeft in een buitengewone plechtige zitting van den Kolonialen Raad, den voorgeschreven eed in handen van den voorzitter afgelegd.

In het eerste jaarverslag van de „Curaçaosche Maatschappij" werd melding gemaakt van de doelmatigheid der „spray-pumps" ter bestrijding van pies-pies in oranje — en andere cultuur-boomen en planten. Het koloniaal bestuur heeft nu drie zulke sproei-machines laten uitkomen, welke ter beschikking van de planters worden gesteld.

De *Amigoe* meldt dat er een onderzoek wordt ingesteld naar het phosphaat op Klein-Curaçao en hoopt dat het onderzoek tot ontginning zal leiden. Wat kunnen we beter doen dan ons bij dien wensch aansluiten?

Uit Oost-Indische Bladen.

I. Volkswelvaart is het bolwerk tegen fanatisme.

Het *Nieuws van den dag voor N. I.* van 6 Juli j.l. vestigt de aandacht der regeering op de zeer belangrijke mededeelingen in het hoofdartikel van zijn blad van dien datum en stelt zich voor den ernst en betrouwbaarheid van den verslaggever persoonlijk verantwoordelijk.

Dat hoofdartikel, met den titel hierboven vermeld, de eerste schets uit het javaansche volksleven, voor dat blad geschreven, heeft tot motto het arabische spreekwoord: **Verholen leed — als een gesloten oven — verbrandt het hart, waarin het woont, tot asch** en vestigt de aandacht er op dat men, omdat men, in Indië gekomen, niet de gansche bevolking in rijen geschaard vindt met korans in de eene en zwaarden in de andere hand, gereed om den strijd op leven en dood te aanvaarden, daaruit opmaakt dat het karakteristiek element van den Islam (n.l. dat de moslim, in tegenstelling met jood of christen, zich beschouwt als het werktuig in Allah's hand, om reeds op aarde niet alleen het ongeloof, maar ook de ongeloovigen te verdelgen) in Oost Indië niet is overgebracht.

Men wil dan zoo gaarne beweren, zegt de schrijver, dat de mahommedaansche leer op Java bij de inlanders slechts als een dun vernisje er op zit.

„Het stopwoord is steeds: „De oostindische mohammedanen zijn slechts geloovig in naam, maar heidenen in hun hart! Vrees voor uitbreiding van het Pan-Islâmisme en den invloed der hadjies is ongegrond, terwijl een algemeene uitbarsting van geloofshaat dus wel eeuwig zal uitblijven".

Schrijver is deze theorie — en o. i. te recht — in 't geheel niet toegedaan.

Om de duidelijkheid van het opstel niet te schaden, geven wij verder het woord aan den schrijver, die zijn oordeel als volgt weergeeft:

„Zij die zoo denken, laten zich door den schijn in slaap wiegen; moge het ontwaken niet bitter treurig zijn. Volken die zich zulke voorstellingen scheppen, als in de menangkabausche oendang-oendang worden uitgedrukt, zijn wel degelijk een gevaarlijke brandstof. En Dr. Snouck Hurgronje heeft nogmaals gelijk als hij zegt, dat: „waar de Europeaan den moslim lang heeft overheescht, daar is zekere klasse dier moslims zich aan dien toestand gaan gewennen en hem, voor een tijd althans, als natuurlijk gaan beschouwen. Overal elders, in 't gebied der Halve Maan zelf, heeft de geloovige geleerd, zij het ook tandenknarsend, voor de vijanden van Allah neder te hurken en te kruipen! „Dan roept Dr. Sn. Hurgronje dien twijfelaars toe: „Kunt ge niet gelooven, dat het buskruit is, waarmede gespeeld wordt? voordat de lont er in gestoken wordt? Dat dit buskruit, eenmaal ontbrand, zijnen gloed ook aan de minder ontvlambare brandstof in zijne omgeving zal mededeelen?"

En dat hierover maar niet zoo gemakkelijk gedacht mag worden, toonen ons de gebeurtenissen in de tweede helft der 19e eeuw. Waar geestdrijverij en fanatisme blijkbaar zooveel vat hebben op de gemoederen van 't volk, is het onze eerste plicht die bevolking niet tegen ons in te nemen, door haar te kort te doen ter wille van 't kapitaal en den fiscus. Wanneer de javaan in zijn algemeene grieven niet wordt te gemoet gekomen en hem een betere bescherming tegen de hem vijandige elementen wordt gewaarborgd, — zij mogen dan dieven, loerahs, of suikerfabrikanten heeten, — geloof dan vrij dat hierin op den duur de lont gevonden wordt welke de vlam in 't buskruit steekt.

De duivel in den vorm van goeroe's en hadjies loert om 't hoekje en lacht in 't vuistje, wanneer ontevredenheid het volk als brandstof hem in de armen voert. En de kracht, welke van 't fanatisme uitgaat, is er eene, waarmede men wel degelijk rekening heeft te houden; een wijze staatkunde mag die niet langer ignoreeren. Deze kracht is den laatsten tijd in volle werking, z. a. nu weer blijkt in Djambi, Korintji, de Gajoe-landen. Het treurspel van Tjilegong, de geestdrijverij overal elders, en nu weer de onlusten te Gedangan wijzen 't uit. Deze onlusten in Sidhoardjo, als 't ware onder den rook van twee sterke garnizoensplaatsen, toonen ons die kracht. Men noemt dit fanatisme, doch volledigheidshalve dient er te worden bijgevoegd dat deze geestdrijverij voedsel vond in de ontevreden gemoederen der bevolking.

Zij was over menig ander gewest verspreid, doch brak los juist daar, waar de ontevredenheid 't grootst was.

Menigeen is intusschen zoo naïef te denken dat alleen fanatisme aanleiding gaf tot dit oproer. Men spreekt over prang sabil, waar slechts sprake is van „kraman krantèn moesakat!" (letterlijk vertaald: „oproer om redenen ellende en nood.") De ware moslim spreekt 't woord prang sabil nimmer uit, dan alleen wanneer 't sein uit Mekka wordt gegeven. Het woord is hem veel te heilig en kalm wacht de geloovige dit sein af uit de groote heilige stad, maar dan ook zullen wij weten wat prang sabil is.

Men spreekt voorts van onkwetsbaarheid, door geestdrijvers aan hunne volgelingen gewaarborgd; ook dit is onjuist, evenals de veronderstelde bewering, „dat de geweren der compagnie zonder uitwerking zouden zijn of niet zouden afgaan." Alles fantasie en nonsens, waarmede de zaak nog meer wordt bedorven. Wij onderschatten met zulke gedachten en beweringen het gezond verstand van den inlander.

Eerstens is de javaan fatalist; tweedens is de geloovige die, door onthouding, vasten, waken, bidden en concentreering zijner gedachten op één punt in een abnormalen en ontoerekenbaren toestand verkeert, op zulk moment iemand die geen cent geeft om djiemats, noch om sarats voor onkwetsbaarheid. De gevonden amuletten en die, welke de oproermakers bij zich dragen, zijn niet anders dan voorbehoedmiddelen tegen ongelukken en gevaren niet alleen, doch dikwijls arabisch schrift (de spreuk of 't wachtwoord der eedgenooten). Is de orang kraman niet ontoerekenbaar, dan is 't zijn fatalisme en zijn doodsverachting die hem zelfs niet voor kanonnen zal doen wijken. Halen wij hierbij 't geloof aan onkwetsbaarheid, zoo zouden wij den javaan, wat betreft zijn moed en doodsverachting te kort doen, Alleen bij dieven en moordenaars neemt 't geloof aan onkwetsbaarheid wel eens een vasten vorm aan, in zooverre dat 't een idée fixe wordt.

Geloofde de oproerling aan onkwetsbaarheid, hij zou immers niet door ngedoes kramas, d. i. baden en 't hoofdhaar met een soort reinigings-preparaat wasschen (in de beteekenis van alle zonden van zich afschudden), de lijkwassching van te voren op zich toepassen. Dit en het aandoen van lijkkleêren (geheel witte kleederdracht met de boenkoes majit of witte lijkkleed als tulband om z'n hoofd) bewijst dat de opstandelingen zich al van te voren voor dit leven afschrijven en rekenen op hun dood

Wel verre van deze slachtoffers van wanbeheer te gaan uitmaken voor dom en onnoozel volk en te gaan bluffen op onze macht, moesten wij deze martelaren voor die in hun oog heilige zaak bewonderen en het diep betreuren tegen hen te moeten strijden met zulke ongelijke wapens kris tegen bajonet en repeteergeweer. Helden zouden wij eerst dàn zijn, wanneer wij den zedelijken moed bezaten om voor eens en altijd toestanden, welke tot oproer leiden, te vernietigen. Wanhoop drijft den mensch tot uitersten, ook den lankmoedigen inlander: „Verholen leed verbrandt het hart, waarin 't woont, tot asch!"

Wij weten bij ondervinding dat in die dessa's waar ieder tevreden is, geen goeroe's noch hadjies kwaad konden stichten. Daar waren zij spoedig verraden."

II. De Dikir-el-Djellela met het motto: **Voorwaar, de dag des oordeels zal eenmaal aanbreken en op dien dag zal God de dooden doen opstaan. Voorwaar gij zult dan gaan over de brug „Sirat almoesta Kim"**, dat is de onzichtbare brug, onder welke in een diep ravijn de *naraka* of hel is gelegen, (Zie Kol. Weekblad dd. 21 Juli nº. 19.) (Donga Tlèkim der dooden).

Daarna deelt de schrijver **Wongso** de woorden mede, waarmede Kiahi Kassan Moekmin zijn toespraak begon tot de in grooten getale opgekomen moerids en oud-moerids, van heinde en ver toegestroomd op den 27en Mei 1904, ten einde gezamenlijk de *dikir-el-Djellela* te ondernemen.

Die woorden luiden:

„Gedenkt, mijne volgelingen, de ons door onze voorgangers na veel zoeken en overwegen gegeven êlmoe, zij is tot ons bestwil!" (Moetawa Wawyah, toedjoe wiar; Moetawa Wasytah!") dit is en zal blijven de geheime spreuk van alle eedgenooten!"

Op den 12en der maand Rabingoelawal is het de groote viering van de geboorte van Mohamad, de gerebeg mauloed, tevens voor hen, die behooren tot het geheim genootschap der Qaderiya Naqschabendya de voorbereiding tot viering van de „Haul" of sterfdag van den grooten stichter dier orde, van Abd el Qader-al-Djelani. De werkelijke viering heeft echter juist 30 dagen later, d. i. op den 11den van elke maand Rabi oelachier plaats. Op dien dag en zoo op elke drie Vrijdagen, die dezen dag voorafgaan, worden de voorgeschreven sacrementeele formules door alle aanwezige „dakirs" (d. w. z. zij die dikirren) gepreveld, terwijl het leven van den grooten stichter en heilige in dichtmaat wordt bezongen.

Op dien avond van gerebeg mauloed dan, waren ver over de honderd volgelingen van Kiahi Kassan Moekmin in de dessa's Soementoro, Keboan en Botokan vereenigd en naar de opgewonden gemoederen te oordeelen, scheen het, dat er groote gebeurtenissen op til waren.

Het was op het mahrip-uur (schemeruur) dat de geestelijke meester in 't midden van 't volk verscheen, dat in doodsche en eerbiedige stilte zijn komst te gemoet zag. Van de opgewonden drukte was niets meer te bespeuren.

Aan den hem zoo ruimschoots bewezen vorstelijken eerbied was het wel te zien dat de goeroe zich in hooge mate de gave van het concentreeren van wil en gedachten zijner volgelingen had weten eigen te maken. Zijne bijzondere africhtings-methode en de verkregen resultaten, gaven hem in de oogen dezer dweepers het aanzien van een heilige, van een bovennatuurlijk wezen.

Na het gebed te hebben uitgesproken, waarbij voor deze gelegenheid bijzonder nadruk werd gelegd op de zinsnede: „O, Heer! wij vragen u lankmoedigheid vóór onzen dood, barmhartigheid tijdens den dood, algeheele vergeving na den dood! O, Heer! zij onzer genadig en schenk vergiffenis, wanneer de ophanden zijnde daden zullen worden gewikt en gewogen! Amin!" — werd door den orde-schèch het doel dezer groote bijeenkomst uitgelegd en beraadslaagd hoe verder gehandeld zou worden.

„Voorwaar, gij geloovigen, ik vraag u: is er van onzen kant wel genoeg gedaan om recht te verkrijgen en aan de vele grieven van ons volk een einde te zien maken? Zoo ja, en indien alles te vergeefs is geweest, hoe anders zouden wij kunnen handelen dan de wapenen op te vatten om, ten koste van leven en vrijheid, allen te vernietigen, die oorzaak waren van onze ellende? Alle verschillende genootschappen in de andere gewesten van Java, ook zij zijn besloten de „kraman krantèn moesakat!" op den dag van baqda mauloed, welk dit jaar op Djoemahat Wagé valt, uit te voeren. Voorwaar ik zeg u: de aandacht van honderd duizenden uwer geloofsgenooten zijn op uwe a. s. daden gevestigd."

Kiahi Kassan Moekmin wees nogmaals zijne volgelingen op al de gevaren, verbonden aan den te ondernemen strijd tegen willekeur en onrecht.

Kiahi Bôtôkan, een goeroe in de buurt der suikerfabriek Sroeni woonachtig, een der gevaarlijkste geestdrijvers en afkomstig uit Bankalan op het eiland Madoera, was hier ook aanwezig met een zijner gevaarlijkste moerids, den jongeling, genaamd Sarejan, een Sasakker uit Lombok.

Deze Sarejan werd als kind in den Lombok-oorlog door een patrouille opgenomen, nadat zijn vader gesneuveld was en hij zijn moeder onder de mishandelingen der Balineezen had zien sterven. Een inlandsche sergeant ontfermde zich over 't kind en bracht het mede naar Java, doch te Soerabaja werd de onderofficier in 't hospitaal opgenomen, kon niet verder voor Sarejan zorgen en besteedde hem bij kennissen uit te Sepandjang, van waar uit hij de godsdienstschool Kiahi Bôtôkan volgde en een zijner beste en trouwste volgelingen werd. De jongeling was goed op de hoogte van 't geen op de nabijgelegen suikerfabrieken gebeurde en in andere residenties, waar de ontevredenen ook al tot een uitbarsting dreigden te komen, algemeen bekend onder verschillende namen. Hij wist alle hoekjes en gaatjes in Djombang, Modjokerto, Kediri, en dit is een van de redenen, waarom de politie hem en zijn geestelijken meester Kiahi Bôtôkan, tot op dit oogenblik, tijdens 't schrijven dezer schetsen, nog niet heeft kunnen inrekenen.

Niet Kiahi Kassan Moekmin, maar wel deze twee personen waren de raddraaiers bij het oproer van Gedangan. Zij hadden niet zulk een treurigen afloop verwacht; hoewel door den dood van Kiahi Kassan Moekmin (feitelijk hun tegenstander), zij in aanzien en eer zouden toenemen, durfden zij niet blijven in de streek van jammer en ellende. Kiahi Bôtôkan als woordvoerder, bracht de aanwezigen, waaronder enkele vrouwen waren, onder 't oog, dat kort geleden het onderzoek der pôlôwidjo (tweede gewassen) en de hindoploegen-kwestie plaats had, welk onderzoek in 's volks nadeel uitliep. „Bij die gelegenheid hebben wij vele andere grieven aan onze dessahoofden blootgelegd, doch alles te vergeefs; immers, zoo doet zich 't geval voor dat bij den toch reeds niet geheel vrijwilligen afstand van gronden aan de fabrieken (*), het geheele bedrag der grondhuur wordt ingehouden door de dessa-hoofden in afbetaling, of ter geheele afdoening onzer belastingen en landrente, waardoor wij bij het verlies onzer bouwgronden op den koop toe nog verstoken zijn van contanten, en dat, terwijl de regeering zelf ons toestaat onze belastingen in termijnen af te betalen, waarvoor negen maanden tijd gegeven wordt. Of doen de dessahoofden en de boven hen gestelde inlandsche ambtenaren dit, om ons te dwingen de zoo hoog noodige contanten voor ons huishouden te zoeken, door ons als taak- of daglooners op fabrieken of bij andere prémans (d. i. particulieren) te verhuren, zoodoende aan werkgevers het zoeken van werkvolk te vergemakkelijken? Is dit van de dessahoofden een soort verplichting omdat aan hen grondhuur-premie, soms tot f 5 de bouw, wordt uitgekeerd? Zoo ja dan zij wij door onze hoofden verkocht en die hoofden niets anders dan koeliewervers".

„Doch bovendien hebben velen uwer weinig of geen begrip van rekenen en maken die vele belasting-regelingen u in de war, zoodat het voor uw hoofden weer een heerlijk visschen is in troebel water en van daar die kwesties over 't niet eens zijn, omtrent wat reeds betaald is en nog betaald moet worden!"

„Hoe hebben wij niet gewezen op den soms zwaren arbeid aan de wegen en de vele te presteeren dessadiensten? Vooral aan dessa-wegen en bruggen, die hoofdzakelijk in orde gehouden worden ten gerieve der fabrieken, voor een gemakkelijk en goedkoop riettransport en om met bendijs en voertuigen voor de contrôle in de riettuinen overal te kunnen komen. Immers wij, die niets te vervoeren hebben en voor onze vereelte voetzoelen kunnen volstaan met smalle kampong- en sawah-wegen, liefst zelfs niet begrint, wij hebben die wegen immers niet noodig en waarvoor bekostigen zij, die zulke wegen en bruggen *wèl* noodig hebben, niet zelf aanleg en onderhoud?"

„Algemeen hoort men dat de regeering als compensatie voor verminderde heerendiensten aan de groote wegen over heel Java ons hoofdelijk heeft aangeslagen.

„Behalve dat het menigen Javaan gemakkelijker valt een paar dagen meer aan die wegen te werken, dan voor het vinden van dien eenen gulden hoofdelijken omslag, vier à vijf dagen aan geldzoeken te verknoeien, blijkt nu toch achteraf, dat wij nog evenveel wegen-arbeid verrichten als voorheen; is dit billijk?

„Voorwaar mijne volgelingen? broeders in het eenig ware geloof, er is nog zooveel, dat anders had kunnen zijn!"

„Zoo is het u bekend hoe het menig keer gebeurt dat, nog *vóór* onze padi op 't veld volkomen rijp is en geoogst, reeds door de fabriekanten de rand- en dwarsgoten worden geslagen en hoe dikwijls de niet volkomen rijpe padi moest worden geoogst, omdat de huurder precies op den dag dat het huurcontract ingaat, de gronden hebben moet. Alsof wij stervelingen, het in onze hand hebben het geplante op tijd te doen rijpen!"

„Niet alleen in deze residentie, ook elders hooren wij klagen over te veel en dan weer te weinig bevloeiingswater. Te weinig, wanneer dit water, in stede van naar onze sawahs, naar de riettuinen wordt afgeleid. Het is van hooger hand zoo billijk mogelijk geregeld, maar zoolang degene, die met de verdeeling is belast, vatbaar blijft voor bemesting in den vorm van blinkende guldens en door zucht naar weelde een oogje sluit, wanneer het ons toekomende water naar elders vloeit, zoolang zullen wij aan het kortste eindje trekken!"

En zoo ging deze goeroe steeds door, het volk in zijn ontevredenheid te sterken en op te ruien. De gelegenheid was te schoon, om hem den weg naar eer en aanzien te doen voorbijgaan, „Want", zoo dacht deze vijand der ongeloovigen, wie weet hoe 't zaakje zal afloopen; wanneer er met deze paar honderd voorrechters succes te halen is, dan volgen wel duizenden anderen; de stroom is dan niet te stuiten en mij, als baanbeker, zal men 't hoofd van den Islam noemen en tot heilige verklaren."

En de opgeruiden dachten er slechts aan, dat, wanneer een oproer plaats had, ook het onderzoek naar de oorzaken niet kon uitblijven. Ofschoon men onder de eedgenooten vast besloten was bij gevangenneming en ondervraging niet anders te antwoorden, dan dat zij allen door hunnen geestelijken meester tot oproer werden gedreven en deze hen in ontoerekenbaren toestand de wapens deed opvatten, toch hoopten zij dat de onderzoekingen der regeering er toe mochten leiden, overal betere toestanden te doen geboren worden. (*)

„En zoo waar er geen god is dan Allah en Mohammad is zijn profeet, overal elders heeft het volk dezelfde en zelfs meerdere grieven, in die streken waar zucht naar weelde onze hoofden nimmer verlaat en waar pàngwasaning doewit (de macht van 't kapitaal) regeert."

„Op uwe klachten wordt zoo weinig gelet en nimmer daarop recht verkregen. En wanneer een uwer hoofden 't goed met z'n volk meent en zooals de Wedono van Boelang voor de belangen van 't volk in de bres springt, dan wordt zoo iemand van z'n flinkheid zelf de dupe. Ook wij hebben aan 't ongeluk van dat districtshoofd groote schuld, door de vrees van ons volk om voor z'n meening uit te komen, dan wel om naar waarheid te antwoorden op de ons gestelde vragen. Maar uwe handelingen in deze polowidjozaak waren natuurlijk, menschelijk; wat toch was de kwestie?

„Toen de wedono de vele klachten aan hoorde en werk maakte om recht te verkrijgen in de polowidjo-zaak en andere voor het publiek nog geheim gehouden kwesties, den Boepati van Sidhiordjo aanklaagde (wel is waar en volgens zeggen door een persoonlijke veete er te gauwer toe bereid) was het gelijk en het recht aan zijn kant.

„Immers, in 't begin naamt gij *geen* genoegen met de uitroeiing uwer plantsoenen en hadt ook nog geen schadeloosstelling voor uw verlies ontvangen.

„Nauwelijks was de aanklacht bekend en werd tot een onderzoek besloten, of gij kwaamt tot de erkenning vrijwillig en zonder pressie uw polowidjo-aanplantingen te hebben afgestaan, zelfs beamende dat dit tot uw voordeel was, omdat padi-dalem er voor in de plaats kon komen; ik zeg: *kòn* komen, want hoeveel uwer hebben er inderdaad padi-dalen **geplant?** En in hoeverre er bij uwe verklaringen invloed van elders heeft gewerkt, moet elk voor zijn geweten verantwoorden. Ook de schadeloosstelling is eerst later gevolgd, volgens bewering van velen uwer. Het kon dus niet anders of het onderzoek viel in het nadeel uit van hem, die uw partij opnam. Toch weten uwe hoofden althans zij dienen dit te weten, dat het, vernielen van iets wat ge zelf geplant hebt, gelijk staat met moord en ons Javanen ongeluk aanbrengt. Bij de vele wraaknemingen onder ons volk, zelfs tegenover de ongeloovigen, wordt vernieling van aanplant slechts hoogst zelden toegepast. (*)

„Voorwaar, ik zeg u, er is geen andere uitweg voor ons dan overtegaan tot de „kraman krantèn moesakat." Geschiedt dit als moslim, om tevens zooveel als mogelijk is de ongeloovigen uit te roeien, dan hebt gij een Allah welgevallig werk verricht!

Aldus sprak de goeroe.

De sluwe goeroe wist wel hoe het aanteleggen om zich het grootst mogelijk aantal volgelingen te verwerven, doch gaf aan de gogols (ingeschreven vaste landbouwers) den raad zich voorloopig op den achtergrond te houden, om eerst mee te doen wanneer terrein gewonnen en verzekerd was. Zij toch hadden bij een mislukking 't meest te verliezen.

De slimme Sarejan voegde er 't zijne bij om de wankelmoedigen niet te doen wanhopen aan den goeden uitslag en verzekerde dat de eedgenooten te Modjokerto, Djombang, Grisée, Kertosono, Kediri enz. hun steun zouden verleenen om gelijktijdig op te staan. Wanneer dan de compagnie over zooveel plaatsen moest worden verdeeld, allicht dat er dan één plaats was waarvoor geen soldaten genoeg waren en daar zou 't resultaat 't grootste zijn (**).

En, wetende dat er oude en doorloopende grieven bestonden tegen sommige fabrieken, werd er besloten om, na zich ten doode gewijd te hebben, zich 't eerst tegen deze fabrieken te keeren. De gogols uit de dessa's Darmasari, Keboan, Botokan en Soementoro zouden zich wel van zelve aansluiten, terwijl eenige mandoers en werklui uit de fabriek als gidsen zouden fungeeren. Aldus, na de Ngedoes kramas en het aandoen der kleederen van de dooden, zouden de eedgenooten het middag-gebed op Vrijdag, 12e der maand Mauloed van het jaar Wawoe 1833, Jav. jaartelling, afwachten, waarna de groote slag zou worden geslagen.

Een diepe stilte volgde op de rumoerige voorafgaande besprekingen, want de groote meester Kiahi Kassan Moekmin zoude thans de dikir-el-Djellala inleiden.

In diep gepeins daar neergezeten, het hoofd opwaarts gericht tot Allah, de handen voor de oogen, was het of aan onzen goeroe een droombeeld verscheen. Hij had z'n blik gevestigd op 't verleden: „1882, z'n vader, betrokken in de geheimzinnige zaak van de sedert verbannen Ratoe Kedaton van Djocjakarta, moest het land zijner geboorte ontvluchten, doch bleef met de eedgenooten aldaar in relatie, om in 1883, den 5 en 6 April, er weder te keeren, ten einde met den oudsten zijner beide toen nog jeugdige zoons, zich aan te sluiten bij hen, die de ontvluchting van den Ratoe Kedaton zouden bewerkstelligen; zag alles mislukken en ontvluchtte voor de derde maal zijn geboortegrond, stervende in 't Malangsche, terwijl hij, Doerahman, in 't verre land van Qairo toefde!"

Kiahi Kassan Moekmin ontwaakte als uit een droom. Met diep ernstige stem riep hij tot drie malen de aanwezigen toe: „Wie uwer een verrader is, hij verwijdere zich in tijds; zoo neen, dan, zoo waar er geen andere God is dan Allah en Mohammad zijn Profeet, zal de vloek van God hem treffen tot in 't zevende geslacht!"

„Luistert naar mij, gij uitverkorenen, die aangewezen zijt als werktuig in Allah's hand om de ongeloovigen te bebekeeren en zoo neen, aan verdelging prijs te geven, bedenkt dat de Tariqah u is aangewezen, n. m. dat gij, als zijnde een uitvloeisel van God, ook reeds in dit leven naar eene hereeniging met hem behoort te streven. Maakt uw geest en hart van al wat aardsch is los; doodt alle zinnelijke gedachten en tracht uw lichaam door vasten en kastijding te bedwingen."

„Maar omdat het voor u allen niet mogelijk is dit einddoel van het leven; n. m. de vereeniging met God te bereiken, zoo tracht dan eerst u een voorstelling te maken van het beeld van den Stichter onzer broederschap of van diens vertegenwoordiger, uwen geestelijken meester, door wiens bemiddeling gij u een voorstelling vormt van het beeld Gods. Zoo hebt gij dan God in uw zelven gevonden!"

„Evenals bij de voorbereiding van uw moeridschap, zeg ik u nogmaals: „Gij zult zijn in de hand van uwen ordeschèch gelijk het lijk in de hand van dengeen, die het reinigt!"

„Gij zult afstand doen van alles wat u tot een redelijk wezen stempelt, afstand van gedachten en vrijen wil! Gij zult gehoorzamen uwen geestelijken meester in al wat hij zegt en beveelt, want het is God die in hem spreekt."

„De orde-schèch is de uitverkorene van Allah; verheven boven al uwe medemenschen neemt hij rang in na den Profeet. Vereert hem met al de kracht die in u is en richt uw wil naar den zijnen. Houdt uwen geestelijken meester ten allen tijde en onder welke omstandigheden ook in de gedachte, met verbanning uit uw hart van alle gedachten die geene betrekking op hem hebben!"

„Als geneesheer van uwe ziel zult gij geen enkele uwer gedachten voor hem verborgen houden, gelijk de kranke geen geheimen voor zijn geneesheer hebben zal. Dien uwe broeders met toewijding en liefde; bemin die hen beminnen; haat die hen haten, want zij allen maken één ziel uit!"

Plechtig klonk het „Amin!" na deze inleiding door den goeroe. En zie hier een dier leerstellingen, nauw verbonden aan het mohammedaansch geloof, waarbij als fondamenteele stellingen gelden, de almacht en onfeilbaarheid van den geestelijken meester aan den eenen, en de geheele vernietiging van de individualiteit der volgelingen en eedgenooten aan den anderen kant.

Al zulke mystieke vereenigingen, bestemd om de geloovige los te maken van elke aardsche gedachte, zijn er door een buitengemeen practischen zin op berekend om bij eventueelen strijd tegen de ongeloovigen een groote moreele en materieele kracht te ontwikkelen. Immers, het eene individu krijgt over het andere zulk een absolute macht dat dit in menig geval aan het onbegrijpelijke grenst.

Hoe de broeders in een geheim genootschap de eendracht

(*) Een ooggetuige en gezeten landbouwer, die den schrijver deze gegevens verstrekte, deelde het ondervolgende geval mede: Eenige gogols wenschten hun sawah niet te verhuren. Het dessahoofd verklaarde het heele bedrag der landrente opvorderbaar, zoodat de gogols, wegens gemis aan contanten, ten laatste toch genoodzaakt waren hun gronden te verhuren.

(*) Reeds gaat de regeering in goede richting, daar in Thiemes blad van 1 Juli no. 151 staat:
„Heden had in den dalem van den regent een conferentie plaats ter bespreking van maatregelen ter vermindering van den druk der dessa-diensten. Daarbij waren tegenwoordig de heeren Hasselman, assistent-resident in commissie, de assistent-resident, de controleur van politie, de wd controleur kota, de regent en de districtshoofden in het regentschap Soerabaja."

(*) De redacteur van het *N. v. d. D. voor N. I.* merkt hier op dat de schrijver of de goeroe de plank misslaat, want hoe verklaart men dan de suikerrietbranden? zegt hij.

(**) Gelukkig hield men zich niet aan de afspraak en kwam er wantrouwen onder de eedgenooten elders, die rustig bleven, terwijl Sidhoardjo zich roerde.

ADVERTENTIËN.

Alle Hygienische Artikelen N.M.
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.—** dubbel.
„De nieuwe breukband" syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.—** dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

„Pension L. SMISSAERT"
Reinkenstraat 46,
'S-GRAVENHAGE.

PENSION
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur
met of zonder pension,
per maand, per week of per dag.

Scheveningen.
Pension „HUIS-TER-DUIN",
SEINPOSTDUIN 54.
Door de hooge ligging in alle vertrekken prachtig uitzicht, zoowel aan de zee- als aan de landzijde. Badkamer en veel ander comfort aanwezig.
Ingericht tot seizoen- en doorloopend verblijf. ook voor hulp- of toezicht behoevenden. *Billijke prijzen.*
Aanbevelingen van HH. Geneeskundigen en Familiën voorhanden.

Zutphen.
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van "OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen**, zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:
Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

GEVRAAGD VOOR
de HUISHOUDING en VERPLEGING
eene BESCHAAFDE DAME,
door een **ziekelijk Heer** (geen zenuwlijder), wonende op een buitenplaats in een Provincie, Hoofdstad.
Vereischten: leeftijd circa 30 jaar, P. G., streng **vegetarische** leefwijze en beginselen, ook kennis van piano of andere muziek.
Brieven franco, met volledige inlichtingen, opgave van referentiën en verlangd salaris, onder het motto **„Vegetus"**, Algemeen Advertentie-Bureau NIJGH & VAN DITMAR, Rotterdam.

Complete Meubeleering
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te verkrijgen
per maand, per week en per dag.
Volledige Badinrichting in huis

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
'S-GRAVENHAGE.

STENOGRAPHIE.
Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY".
Prijs *f* 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
1e Schuijtstraat 28. Den Haag.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

Toko Betawie
Emmakade 55, Den Haag.
weder versch voorhanden:
Sambal Goreng, Sambal Petis, Sambal Kemiri, Sambal Badjak, Sambal Assam, Sambal ikan kring, Sambal Serdadoe, Sambal oelik,
in flacons van f 0.35 en f 0.55.
Onze heerlijke Siropen:
Tamarinde, Vanille, Rozen, Annanas, Gember, Serbat.
Indische Zuren:
Tjampoer adoek, Reboeng, Palmiet, Djagoeng, Lombok, enz. enz.
Export door de geheele wereld.

'S-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
Den Haag. — Buitenhof 46.
Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.
Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons. Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèquerekening**, in de **spaarkas.**
Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië.**
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoortijd 9—3 uur.

Jonge dame,
Ind. v. geboorte, met acte L. O. handw. en gymn., in staat onderwijs te geven in Eng. taal en pianospel, z. z. g. gepl. als gouvernante in Indie. Br. fr. bur. v. d. blad onder no. **118.**

Middelbare school voor Handel en Administratie,
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.
Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.
Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.
Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.
Een-jarige vervolgcursus voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.
Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.
Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

Elixer de la Haye,
Fijnste Likeur
der Wereld.

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA
en fijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.
Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.
Interc. Telephoon 264.

P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

EN GROS. **EN DETAIL.**
WIJNHANDEL
J. H. ZUIJDERDUIJN,
Beeklaan hoek **Daguerrestraat,**
Den Haag.
Port, Bordeau en Sherry,
zeer fijne Tafelwijn,
à f 0.55 per fl.

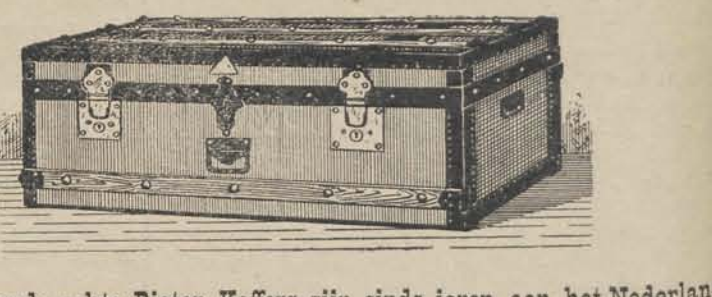
Sanitas Mannenhulp.	Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen. Prijs per flacon Drie Gulden. Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.	Pillen van Dr. Mortin pijnstillend, herstellen den normalen toestand. Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag
TELEPHOON 1447.
Directe import uit Indië.
Salak - Manga - Pala - Boentjies - Leng - Keng assin
Atjar - Rebong - Tjampoeradoek - Koentjie etc.
Eend - Kip - Kuiken in Gelei (Poerwaredjo) - Guava (Djamboe bidji)
Geraspte Klapper - Samballans - Manissans - Boemboe
Mie - Goela aren - Roode visch - Klapperolie etc.

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK
PASSAGE 53-55-57, Den Haag, Tel. 1597.
NOORDBLAAK 93, Rotterdam, Tel. 3424.
Grootst gesorteerde Magazijnen in Nederland.
Soliedst en goedkoopst adres van
Koffers, Tasschen en Lederwaren.
Echte Rieten Koffers
met vijf jaar schriftelijke garantie.
70 PCT. VRACHTBESPARING
EIGEN FABRIKAAT

Onze wereldberoemde echte Rieten Koffers zijn sinds jaren aan het Nederlandsche Hof en bij duizende families met tevredenheid in gebruik.
Mail- en Hutkoffers in alle afmetingen.

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat

CITY-BAGS echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.
W. POPPINK,
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG
N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

Zwakte, Onmacht, Uitputting,
Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.—** per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

HANDELSZAAK.
TE KOOP: een der beste zaken in **HUISHOUDELIJKE ARTIKELEN.**
Reflecteeren met voldoende middelen, onder no. **18** a/h bureau van dit blad.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG",
HAAGPOORT 4.
Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

BIJBLAD van HET KOLONIAAL WEEKBLAD N°. 23, Donderdag 18 Augustus 1904.

en standvastigheid betrachten, blijkt alleen reeds daaruit dat het moeite kost, dikwijls zelfs niet mogelijk is, om te weten te komen tot welke broederschap of secte zoo iemand wel behoort en welke zijn elmoe is. De santri houdt dit hardnekkig voor zich en dikwijls gebeurt het dat de gewone moerid van den 2en rang niet ingewijd wordt in de hoogere leer en zelf niet weet tot welk eedgenootschap hij feitelijk is toegetreden. Het doel dezer soort moerids is slechts om achter de beginselen der leer te komen, welke kennis hem genoeg is voor de vervulling zijner godsdienstplichten.

Voor dezulken, indien zij in een der mystieke genootschappen wenschen te worden opgenomen, is het voldoende van den goeroe de silsilah, d. i. de stamboomketting, in de gedachte te hebben en de elmoe met de daarbij behoorende spreuk te kennen.

Op dien bewusten nacht van Donderdag op Vrijdag den 27 Mei 1904 waren er zendelingen uit andere plaatsen te Soementoro, Keboan aanwezig, die de meest stellige verzekeringen gaven dat men elders ook tot opstand gereed was, waaronder er echter een was die de mededeeling doen kon dat te Kertosono de zaak was verraden en men hier dus de uiterste voorzichtigheid moest betrachten.

Kiahi Kassan Moekmin zag echter in, dat terugtreden hier gelijk stond met allen invloed en schijn van heiligheid verliezen, zoodat hij besloot het sein te geven tot het ondernemen van de algemeene »dikirel-Djellala.«

Aan menigen lezer dezer schetsen is de beteekenis van het dikirren wel bekend, doch het zal voor 't vormen van een recht begrip omtrent den in den moslim op zulke oogenblikken gerezen geloofstoestand noodig zijn, dat wij er even over uitwijden.

Onder de belijders van den Islam op Java, vindt men geen enkel individu die, bij een oproeping tot verhoogd godsdienstig leven, zich niet dadelijk aansluit bij een der vele geheime of mystieke genootschappen, over welker oorsprong, beteekenis en werking, hier om der beknoptheidswille niet in beschouwingen kan worden getreden.

Elke geestelijke meester of goeroe (niet te verwarren met de doekoens elmoe die de zwarte kunst beoefenen en »stille kracht« tot bondgenoot denken te hebben) in zulk mystiek genootschap begint aan zijn volgelingen den geestelijken stamboom van den Stichter dier orde bekend te stellen. Het komt er hoofdzakelijk op aan 't bewijs te leveren, dat zijn onderwijs in rechte lijn van Allah en den Profeet afstamt en het volmaakte nabij komt.

Zulk een genealogische lijst of ketting noemt men silsilah. Zoodra is de moerid hiervan volkomen op de hoogte, of de goeroe leert hem zijn »diker« of »wird«, d. i. een kort gebed volgens formule door den ordestichter vastgesteld. Zulke »dikirs« bestaan uit fragmenten uit de koran, uit den naam van Allah en van een of meer Zijner attributen.

De »dikir« wordt in een voorgeschreven houding, zittende of staande, verscheidene malen, soms in de honderden malen, opgedreund of gepreveld.

Er zijn twee hoofddikirs, waarvan één dienstig is na het dagelijksch gebed, terwijl de andere — en deze nu is de »dikir-el Djellala« (Gode welgevallig) — alleen voor de Vrijdagdiensten en in de moskee gebruikt wordt. Deze »dikir-el-Djellala« sluit met de vaste formule: »la Illaha ill' Allah!« er is geen God dan God.

De gebeden en preeken door den orde-schèch of goeroe uitgesproken, noemt men de »Hezb« en deze vormen den waren eeredienst. Een dikir-el-Djellala kan worden uitgesproken, zonder door een »Hezb« te zijn voorafgegaan.

In gewone omstandigheden zijn zulke godsdienst-oefeningen betrekkelijk onschuldig en worden bij die gelegenheid geen zaken van politieken aard aangeroerd. Anders is het, wanneer een oproer wordt voorbereid, gelijk dit, naar door ons bekomen informatie, sedert de maand Sawal reeds telkens in de langars der genoemde goeroes plaats had. Onnoodig is het te zeggen dat, indien de hoofden wakker geweest waren, zij hiervan op de hoogte hadden moeten zijn. Indien de inlandsche ambtenaren op de hoogte waren van de gestie der mohammedaansche broederschappen en dit hun zooveel mogelijk werd onderwezen, zoo zouden de voorbereidingen tot oproer in 't gebied van Ned.-Indië niet onopgemerkt kunnen plaats hebben.

Zoo onschuldig als de gewone dikir is, kan dit van de »dikir-el-Djellala« niet altijd gezegd worden. Deze toch brengt onwillekeurig den »dakir«, (degeen die dikert) in een abnormalen toestand en in extase, welke dikwijls eindigt met in vergetelheid van het bestaan te geraken.

Bij deze soort van dikirren worden door den dakir aan hoofd, of bovenlijf, of wel aan het gansche lichaam regelmatig versnelde bewegingen gegeven, totdat congesties in ruggemerg en in de hersenen te voorschijn treden.

Zoowel die physische oorzaak als de groote overspanning van geest door het onafgebroken gericht houden van de gedachte op één punt, n.m. op het beeld van den meester, brengt den dakir in een religieus hysterischen toestand.

Gelijktijdig dat de dakir met den mond het formulier prevelt, tracht hij met 't gemoed Allah te zien en schijnt het hem toe, alsof hij zelf in grootheid toeneemt boven alles om hem heen. Hij geraakt dan door voortdurende godsdienstige invocatie in een toestand van algeheele geestvervoering. Zelve ziet, noch hoort hij meer, en hij gelooft dat elkeen de dikir van zijn hart aanhoort. De gevolgen van de dikir-el-Djellala, wanneer zij ongestoord en consequent wordt door gedreven, zijn dan ook deze, dat de geloovige tot ongevoeligheid en verlies van bewustzijn komt. Stelt men zich hierbij voor de versnelde rythmische bewegingen van de aangewezen lichaamsdeelen, onder het »dikir-el-Djellala« opzettelijk voorgeschreven, teneinde pathologische verschijnselen te voorschijn te brengen, dan begrijpt men de ongevoeligheid van den dakir, welke ongevoeligheid hem brengt tot vergetelheid van het bestaan.

Het is dan ook onbegrijpelijk dat, bij het treffen der militairen met de opstandelingen te Keboan-Paser, de regent van Sidhoardjo (zelf godsdienstig) den resident er niet merkzaam op maakte, dat de groep aankomende, zich ten doode gewijd hebbende opstandelingen in zulk een toestand verkeerde (zichtbaar aan hun regelmatige bewegingen; de kris getrokken met beide handen omvat, omhoog gehouden en het gedreun van »la Illaha ill' Allah", dat de menschen voor geen reden meer vatbaar waren en eerst door 't een of ander plotseling verschijnsel, bijv. een salvo over hun hoofden, *moesten worden wakker geschud*. En, eenmaal op de hoogte van den toestand, behoefde een hoofdambtenaar zijn prestige en heiligheid, ook onschendbaarheid in de oogen van den inlander, niet prijs te geven, met den parlementair te spelen tegen windmolens, zooals de opstandelingen toen op dat moment waren.

In zulk een toestand van ongevoeligheid verkeerden de ver over de honderd *moerids* dien nacht van 11 op 12 Rabingoelawal, aldaar verzameld, zittende in een kring met drie, vier dubbele gelederen, op de maat regelmatig het hoofd voor- en achterover en het lichaam al sneller en sneller bewegende en uitroepende: »*la Kaoula oula Koueta bi Allah!*" (Alleen in God is de kracht en de macht). Na eenige malen met 't hoofd te hebben gewerkt, volgden het bovenlichaam en de armen, terwijl onder den uitroep van »la Illaha ill' Allah!" zij het bovenlijf voorover wierpen op den grond, zich gelijktijdig als één man oprichtende, om op die zelfde wijze in tegenovergestelde richting te werken.

Het was een fantastisch, ja akelig gezicht, die donkere gedaanten te zien zitten met naakt bovenlijf en sommigen met los hangende haren en verwilderde oogen, starende op één punt, in 't twijfelachtige licht der enkele *antjors* (kleine bamboekokers met een in petroleum gedoopte lap er in). Die van geestesoverspanning verwilderde gezichten hadden niets menschelijksch meer.

Stil kroop uit een donkeren hoek een gedaante, die al schuifelende en wringende als een slang zich een doortocht baande.

Buiten het erf komende, zien wij hem de beweging maken van een hond, die, zoo pas uit het water komende, alle nattigheid van zich afschudt.

Vermoedelijk gevoelde de man zich verlicht, nu hij ongemerkt uit de benauwde atmosfeer dier geestdrijvers kon geraken.

Het was één enkele uit die velen, die niet overtuigd van zich zelve en aan wien de moed ontbrak, zich intijds terugtrok. Een oogenblik dacht hij er over om de eedgenooten te verraden, naar het districtshoofd te gaan en te rapporteeren dat men met slechte bedoelingen hier vergaderde maar dan zweefde hem 't spook der wrake voor oogen en hij besloot ten laatste maar te zwijgen. Later, toen bij een onderzoek ook hem gevraagd werd te zeggen hoeveel er dien avond bij elkaâr waren, antwoordde hij met een stalen gezicht van slechts hoogstens 25 eedgenooten af te weten. Er waren volgens dezen zegsman verscheidene clubjes, doch die verspreid op sawahs en tusschen riettuinen hun gebeden en de *dikir* verrichten.

Een volgende maal zullen wij trachten het oproer van inlanders te beschrijven, die door slechte economische toestanden en ontevredenheid een willig werktuig van eerzuchtige, dweepzieke priesters en goeroes werden.

F.

Van Vreemde Koloniën.

Irrigatie-fanatisme in Egypte. In Egypte, waar onder engelsche bescherming reeds veel ten goede is verricht ten behoeve van den landbouw, blijft men aan irrigatie, waaraan uitgestrekte landstreken thans hare vruchtbaarheid hebben te danken, voortdurend aandacht schenken.

De egyptische onderminister van publieke werken, Sir William Garstin, heeft thans in dit opzicht grootsche plannen ter goedkeuring aan de egyptische regeering voorgelegd, welke door den engelschen gevolmachtigde te Kairo, lord Cromer, ter kennis van zijne regeering werden gebracht en nu onlangs door het engelsch ministerie van buitenlandsche zaken in een Blauwboek zijn openbaar gemaakt.

Lord Cromer bepaalt er zich voorloopig toe om, hoewel de plannen van den heer Garstin hem wel aanstaan en uitvoerbaar voorkomen, voor te stellen een bedrag van 24000 ponden sterling uit te trekken voor de bestudeering dier plannen, welke in het kort hierop neerkomen, dat men het water van den Witten Nijl dienstbaar wil maken aan de bevloeiing van Egypte en dat van den Blauwen Nijl aan die van Soedan.

De kosten worden door den ontwerper geschat op 21.400.000 egyptische ponden (omstreeks 250 millioen gulden) waarvan 13 millioen in Soedan en 8.400.000 in Egypte zouden worden verwerkt.

Een werkelijk koen plan is dat, waarbij de ontwerper voorstelt om het water van den Bahr-el-Gebel, die uit de groote equatoriale meeren wordt gevoed, tusschen Bor en Taufikia, over een afstand dus van meer dan 200 engelsche mijlen af te leiden langs een nieuw gegraven kanaal, waardoor de papyrus-moerassen zullen worden vermeden, waarin nu een groot gedeelte van het water te loor gaat, dat aan Egypte zou kunnen ten goede komen.

Het zal, merkt de heer Garstin op, noodig wezen na te gaan of de topografische gesteldheid van het terrein het graven van bedoeld kanaal mogelijk maakt, waarmede naar schatting een uitgaaf van 5,5 millioen egyptische ponden zou gemoeid zijn, welke uitgaaf den ontwerper meer rationeel voorkomt dan die, welke anders ten bedrage van 3,460000 ponden noodig zal wezen, ter verbetering van den, door bedoelde moerasstrook voerenden Bahr-el-Zeraf. Laatstbedoelde verbetering zou dan bestaan in het maken van een breede geul in de moerasstrook zelve.

De, bij verwezenlijking der plannen te verkrijgen economische resultaten zouden zijn, dat in Egypte 750000 acres land geregeld zouden worden geirrigeerd in stede van afhankelijk te zijn van de jaarlijksche overstroomingen, die men wil trachten te voorkomen, 100000 acres door middel van pompen zullen kunnen worden besproeid, en bovendien nog 800000 acres in cultivatie zullen kunnen worden genomen, al hetwelk het land meerdere inkomsten ten bedrage van 1,205,000 egyptische ponden in het jaar of nagenoeg 9 percent van het aan te leggen kapitaal zou verzekeren.

In Soedan zouden 1 millioen acres meer in cultivatie kunnen worden genomen, waardoor in den vorm van landrente een bedrag van 500000 egyptische ponden meer in de bestuurskas zou vloeien, een percentage dus van 6,5 percent van het te besteden kapitaal — van het hiervoren genoemd bedrag van 13 millioen in Soedan te verwerken, zouden toch 5,5 millioen voor het graven van het Bor-Taufikia-kanaal, als uitsluitend aan Egypte ten goede komend, op egyptische rekening worden gesteld.

Uit sir Garstin's rapport willen we het ondervolgende aanhalen:

»In het rapport over den Boven-Nijl, in 1901 gepubliceerd, komt het navolgende voor:

»Soedan is op het oogenblik nog niet het land voor irrigatie-werken op groote schaal. Zou op dit oogenblik de beschikking worden gegeven over een groote hoeveelheid water, dan zou daar toch geen gebruik van kunnen worden gemaakt. De voornaamste behoefte voor Soedan is voor vele komende jaren — een bevolking."

Deze uitspraak past evenzeer op den huidigen toestand als op dien van een drietal jaren geleden.

't Komt mij voor dat een bron, waaruit immigratie voor Soedan zou kunnen worden geput, zou kunnen worden aangemoedigd, mits het mogelijk ware tot een overeenkomst tusschen Engeland en Abessynië te komen. De bedoelde bron is het land der Galla's, in Zuidwest-Abessynië. Alle reizigers, die die streek hebben bezocht, zijn het er over eens, dat die lieden goede landbouwers zijn en wat intelligentie betreft staan boven het gemiddelde der afrikaansche rassen. Het klimaat van hun land moet overeenkomen met dat der aan den Nijl grenzende streken. Het zou zeker de moeite waard zijn om te trachten de Galla's te bewegen zich in Soedan te vestigen, voordat men er over denkt om kolonisten uit een ander werelddeel in te voeren.

Hoewel hiervoren nadruk is gelegd op de schaarschheid der bevolking in Soedan, moet men niet denken, dat de bedoeling was een politiek te bepleiten om niets te doen ter verbetering van de irrigatie in dat land. Integendeel. Indien niets gedaan wordt, is er ook geen vooruitgang mogelijk, en tenzij een begin gemaakt wordt, kan ook geen wezenlijke verbetering in den toestand van den landbouw worden verwacht. Het is zeer raadzaam om alle opgemelde ontwerpen zoo spoedig mogelijk te bestudeeren en die, welke zelfs maar een matig succes beloven, onmiddellijk ten uitvoer te brengen, zoodra de fondsen daarvoor kunnen worden verstrekt.«

Zou het misschien niet aanbeveling verdienen om met het oog op onze emigratie-plannen voor Indië eene commissie te benoemen, om eens af te kijken hoe men, gesteld dat op sir Garstin's plannen wordt ingegaan, in Soedan het immigratie-vraagstuk zal oplossen? Komen die plannen tot uitvoering, dan zijn daar volgens den ontwerper op zijn minst 10 of 15 jaren meê gemoeid. Dat is nu nog eens 'n buitenkansje om 'n doorwrochte commissioriale studie in elkaâr te zetten en intusschen zouden emigratie-vraagstuk en irrigatie-quaestie voor onze buitenbezittingen voor 'n aardig poosje van de baan geknikkerd zijn.

Komen sir Garstin's plannen tot uitvoering dan zal zijne volgende opmerking zich ten volle bewaarheiden:

»Den Boven-Nijl te bevrijden van de moerassen, waarin hij de helft van zijn water verliest; de groote equatoriale meeren te reguleeren en ze te dwingen zooveel water af te geven aan den Nijl, als men verkiest; den Blauwen Nijl een hooger niveau te verleenen, waardoor de uitgestrekte vruchtbare streken langs zijn loop kunnen worden bevloeid; aan Egypte een constanten en voldoenden aanvoer van water te verzekeren voor het heele gebied tusschen de watervallen en de Middellandsche Zee; dat land te bevrijden van het voortdurend dreigend gevaar eener rampzalige overstrooming — dit zijn taken, die waard zijn te worden vergeleken met eenige andere in de wereldgeschiedenis opgeschreven, en die, zoo ze met succes worden volbracht, in de herinnering zullen blijven voortleven, lang nadat de laatste sporen van herinnering aan een vroegere beschaving zullen zijn uitgewischt«.

Klein-Nederland, voelt ge u ook niet geroepen om zulk een taak te vervullen tegenover dat grooter deel van uw rijk, waaraan ge bovendien nog zooveel dank verschuldigd zijt?

Katoencultuur in Kambodja. Met het oog op de belangstelling, die in ons Indië aan die cultuur staat te worden geschonken, komt het ons niet van belang ontbloot voor, het een en ander over dat onderwerp met betrekking op Fransch Achter-Indië te vernemen.

De laatste economische verslagen der besturende ambtenaren in Kambodja behelzen gegevens over den jongsten katoenoogst; deze schijnt goed te zijn uitgevallen in de streken, waar de cultuur in het groot beoefend wordt.

In de provincie Pnom-Penh, is de jongste hoeveelheid katoen ongeveer even groot als de ten vorigen jare verkregen oogst, hetgeen echter vooral moet worden toegeschreven aan de uitbreiding, welke daar aan de cultuur is gegeven. De heesters hebben veel takken gezet, maar niet te veel vrucht opgeleverd; de inboorlingen schrijven zulks toe aan het uitblijven der regens in de maanden Januari en Februari. De talrijke daarop gevolgde stormen in de maand April hebben de landbouwers verplicht de katoen te plukken voor dat ze rijp was en ze onder bedekking te doen rijpen.

Men schat den oogst in de provincie toch nog op ten minste 128,000 pikols.

De katoenfabriek werd gedwongen met den opkoop van het product een begin te maken door aankoopen van minstens 30,000 pikols niet van pitten gezuiverde katoen voor Hongkong en Sjanghai door chineesche opkoopers. De prijs per pikol bedroeg 11 piasters, wat vrij hoog moet worden genoemd.

In de provincie Kratié is de oogst goed; de vezels zijn zachter dan die van het vorige jaar; de bebouwde oppervlakte is met één achtste toegenomen. Intusschen hebben de regens hier, door een maand te vroeg in te vallen veel kwaad gedaan, wijl de vruchten zich te vroeg openden. De schade wordt op 25000 pikols geschat. De prijzen bleven zich tusschen 10 en 10.5 piaster staande houden.

Alle katoen uit deze provincie ging tot nu toe naar Japan, en ook nu rekent men daar op dit land als afnemer, waarom de landbouwers hun product op prijs houden. Hoewel de kans niet uitgesloten is dat er tengevolge van den oorlog wat minder navraag van japansche zijde komt, hebben de katoenbouwers blijkbaar goed gedaan met zich niet al te grif van hun product te maken, want de chineesche opkoopers loopen de heele Mekongstreek, tegen elkaâr opbiedend, af.

In de provincie Kompong-sjam is het de Noordenwind geweest, die tot in de maand Februari aanhoudend, aan de bloesems veel kwaad heeft gedaan en de vruchten te vroeg deed openspringen. Het product wordt evenwel tot bevredigende prijzen van de hand gezet.

De Israëliet als kolonist. Men heeft zich wel eens afgevraagd, toen er sprake was van de vestiging eener joodsche kolonie in Britsch-Oeganda, wat er daar wel van terecht zou komen met het oog op de bekende voorliefde van het joodsche ras voor den handel, en zijne niet bekende eigenschappen als landbouwer. Het behoeft hier wel niet te worden uitgelegd, hoe de positie van het, uit zijn land verdreven joodsche volk te midden van eene, het eeuwen lang vijandig gezinde omgeving, het in de beroepskeuze, beperkingen oplegde, waardoor het zich ook den landbouwstand zag afgesloten.

Dat het daarvoor niet geschikt zou wezen, is een fabel die door de geschiedenis ook van den lateren tijd words weêrlegd en de »Alliance Israëlite« gaat thans in Algiers het hare doen om den algerijnschen Joden de mogelijkheid te openen om zich in den landbouw een bestaan te scheppen, door oprichting van een landbouw-school naar het voorbeeld van de reeds bestaande instelling te Djedeida in Tunis.

Genoemde vereeniging heeft onlangs voor dit doel een uitgestrekt terrein, ter grootte van 1800 hectaren in de omstreken van Algiers aangekocht.

De landbouwschool van Djedeida, waarvan de nieuw op te richten eene copie zal wezen, ligt omstreeks 40 minuten sporens van Tunis verwijderd aan een knooppunt van de lijn Tunis Constantine.

De school bestaat sedert 1895 en heeft ten doel jongelieden van 13 tot 18jarigen leeftijd voor den landbouw en de landbouwbedrijven op te leiden, en wel hoofdzakelijk om hen in staat te stellen zich op eigen beenen in Noord-Afrika te vestigen.

Het klimaat van Djedeida laat wel ietwat te wenschen over, maar overigens zijn er alle factoren voor het welslagen aanwezig.

Men heeft van den beginne getracht het voorbeeld der joodsche kolonie van Jaffa in Palestina na te volgen, waar de Israëlieten in 1902 omstreeks 30000 hectaren land in eigendom bezaten, waarvan 20000 hectaren waren bebouwd, 13000 dienden voor graanteelt, 3000 voor mijnbouw, en de rest voor ooftteelt.

De school van Djedeida begon met 180 hectaren in cultuur te brengen; in 1901 was de uitgestrektheid der bebouwde oppervlakte 500 hectaren; en op het oogenblik is het heele oppervlak van hare bezitting, ter grootte van 1400 hectaren in cultuur gebracht . . ongeacht twee eigendommen, van 2100 en 600 hectaren, die reeds ten deele geëxploiteerd worden door uit de school voortgekomen pachters.

Het terrein der landbouwschool bevindt zich aan beide oevers van de Medjerda. Op den rechteroever vindt men de school, op den linker de hoeve, beide door een monumentale brug met elkaâr verbonden.

De inrichting der gebouwen zoowel als van het onderwijs is in hooge mate practisch.

Prachtige, kraakzindelijke keukens, toegerust met de nieuwste vindingen ook op hygienisch gebied; luchtige slaapvertrekken, met niets te veel er op, wat het toezicht zou kunnen hinderen of verspreiding van besmettelijke ziekten in de hand werken, waschvertrekken, badkamers en verdere gemakken, alles voldoende aan de nieuwste eischen; en een welvoorziene bibliotheek, waarvan druk gebruik wordt gemaakt.

In de werkplaatsen leeren de jongelieden de, bij den landbouw in gebruik zijnde werktuigen herstellen en vervaardigen. Het vee wordt door de leerlingen zelven op de weide gebracht en van daar naar de stallen teruggeleid. Het schoonmaken van de stallen, het voederen der dieren, enzoovoort geschiedt eveneens door leerlingen, evenals alle overige landbouw-werkzaamheden, afgewisseld met voordrachten en aanschouwelijk onderricht op de proefvelden. Het stelsel is betrekkelijk goedkoop, daar de leerlingen zelven het benoodigde graan verbouwen voor het brood, dat zij zelven bakken, enzoovoort.

Dit neemt niet weg dat er per leerling en per jaar nog een sommetje van 700 franken bij moet want er zijn slechts weinig, betalende leerlingen, vijf of zes op een totaal van 70 tot 80.

De leerlingen, die na volbrachte studie de school verlate n komen als pachters op de bezittingen der »Alliance", die hun crediet verschaft voor den aankoop van al het benoodigde voor hunne vestiging en ook het noodige werkkapitaal voorschiet, om hun 50 hectaren in cultuur te brengen. Daar het werk op den pachtgrond slechts 4 tot 5 maanden in beslag neemt, arbeiden zij gedurende de overige maanden van het jaar voor rekening van de »Alliance" op daggelden van twee tot drie franken.

Varia.

Middelen tot het bevorderen van de kennis en het gebruik der Nederduitsche taal (in vroeger tijden.)

Nu in den laatsten tijd de kwestie van het leeren der ned. taal aan inlanders zoo op den voorgrond treedt, is het niet onaardig kennis te nemen van de maatregelen welke de Ind. Regeering in 1641 nam om de beoefening van het nederlandsch in Indië aan te sporen.

In het Ned.-Indisch plakaatboek, uitgegeven door Mr. J. A. van der Chijs (dl. I, 1885, blz. 459) lezen wij onder bovenstaanden titel:

»Door toedoen van slaven en slavinnen nam het gebruik der Portugesche taal te Batavia en op andere kantoren van de Compagnie zoozeer toe, dat de Regering voorzag, »deselve eyndelyck d' overhant nemen ende onse vaderlantse tale 't eenmael onderdrucken soude, dat om vele ende gewichtige polytycque consideratien soodanich niet en behoort.«

De Regering nam dientengevolge hare toevlucht tot de navolgende beperkende maatregelen:

1o. aan slaven was »in voortyden, tot onderscheyt« verboden hoeden te dragen. Thans werd hun vergund hoeden en mutsen te dragen, indien zij de Ned. taal »redelyck verstaen ende spreecken« konden, waarvan zij een schriftelijk bewijs, afgegeven door de Commissarissen voor huwelijksche zaken, moesten kunnen vertoonen. Anders werd hun hoed of muts verbeurd verklaard en zij zelve strengelyck gegeesseld«;

2o. aan slaven of slavinnen, toebehoorende aan Christen eigenaren, mogten geene vrij-brieven verleend worden, tenzij dezen »bescheyt« hadden de Ned. taal redelijk te kunnen spreken;

3o. inlandsche vrouwen, »die onze Nederlantse tale niet redelyck verstaen ende spreecken,« mogten niet trouwen met Nederlanderen;

4o. bij het »verkiesen der borgerlycke wacht« (schutterij) moest er op gelet worden, »dat onder de Mardijkers geene g'eligeert en werden, als die matelijck Nederlantsch connen spreecken.«

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Mercuur. 16 Aug. 1904. No. 33.

Koloniaal Museum te Haarlem. Verslag aangaande de antwoorden, ingekomen op de [Sirih-] Prijsvraag voor het jaar 1994. — Getah pertjah en Caoutchouc. — Goud-industrie in Suriname. — Proefstation Oost-Java (vervolg. — Uit de oude doos: Een theepraatje door S, Kalff (slot). — Uit consulaire verslagen. — Verslagen van Maatschappijen. — Djagoeng, enz.

Weekblad voor Indië. No. 11.

Gouverneur-Generaal J. B. van Heutsz, door M. van Geuns (met portret). — Godsdienst, bijgeloof en adat, door J. E. Jasper. — Astrale adviezen, door W. van Delft. — Het huldeblijk van Indië aan de Koningin, door D. D. (met plaat.) — De djokjasche »pransabil«, door J. J. Samwel. (met portret van den aanlegger). — »Indische« hotels in de vreemde, door A. de Priester. — Liefde, oerspronkelijke roman van Anno de Savornin Lohman (vervolg).

Mededeelingen van het Ned. Zendeling-genootschap 1904, 3e stuk.

Land- en volkenk. van N. I.: Gebruiken in het maatschappelijk leven der Bataks, door J. H. Meerwaldt. — Dagboeken, Verslagen, enz.: Verslag omtrent Madja-Warna, Kediri, Para-redja, Segeran, Swaroe, Savoe, alles over 1903. — Over de scholen van Madja-Warna over 't tijdvak Sept. 1903—Maart 1904.

Orgaan der Vereeniging van Krijgswetenschap. 1903/1904. Afl. 9.

De Artillerie tegen den inlandschen vijand (Voordracht door W. J. Giel).

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

SS. »Prins Hendrik« van Amsterdam naar Batavia 13 Augustus 1904.

Te Amsterdam schepen zich in: W. Houwing, R. H. Wijmans, H. van Essen, Mej. W. A. Nilant, H. M. van der Leeuw, Mevr. de Wed. W. H. Haaxman—Knebel, Jongeheer A. J. Haaxman, F. Aardeweijer, J. A. Hoffs, J. G. Gooijer, R. Wever, J. Schagen, H. A. Wachter, W. Piersma, G. B. van der Heijden, P. Cremers, J. Knaagt, A. W. van Herpen, C. W. Wolf, C. A. Nijland, A. Visser, H. Beumet, C. Hoekstra.

Benevens een transport Marine schepelingen.

Te Genua zullen zich inschepen: A. M. Kan, F. Kruijs, Mr. J. Elshout, Mr. I. J. Dermout, Mevr. de Wed. B. N. Reuvekamp Gille—de Jong, Mej. J. J. C. Reuvekamp Gille, W. Kooiman, D. J. Over echtgenoote en 2 kinderen, J. A. A. Cobben, E. Verbeke echtg. en kind, J. van den Brugge, F. C. Matzinger.

Naar Genua: Mr. P. W. de Koning.

Naar Southampton: C. A. den Tex en echtg.

ADVERTENTIEN.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom – H. E. van Blommestein.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
N. BLOM,
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
Marie Derwel,
Corsets sur Mesure
LA HAYE.

MARIE DERWEL
Jacob v. d. Doesstraat 36
la Maison est transferée
Anna Paulownastraat 45.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeekstraat 56,
DEN HAAG.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

MEDICINALE COGNAC.
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
12 fleschen f 14.—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

GIDS
VOOR
Repatriëerenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG"
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hôtels **gratis** aan de repatriëerenden aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java" „
Hôtel „Ort" „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Oranje Hôtel, Padang.

Vraag prospectussen voor advertentiën.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Transport-Maatschappij DUINOORD
Bergplaats voor Inboedels 2800 M□

N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Vraagt de bekende Sauces en
FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD
Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

OOST en WEST.
RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geintroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES { **voor 12 plats du jour f 7.00, voor 12 diners f 12.50.**

Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot het ontvangen van bestellingen.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
Van af f 3.— tot f 60.—.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
70 pCt. vrachtbesparing.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.
Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES / WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
Vraag slechts ons Fabrieksmerk. **Te bekomen bij alle Apothekers.**

Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
Weekblad voor Indië,
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij
„Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
Drops, Chocolade Büches en Oublieën.
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag, publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
Groote voorraad Fijne Houtwaren.
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, en…
TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE, Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
	1904	1904	1904	1904	1904
Sindoro *	20 Aug.	1 Sept.	6 Sept.	25 Sept.	27 Se…
Salak	3 Sept.	15 „	20 „	9 Oct.	11 O…
Lawoe	17 „	29 „	4 Oct.	24 „	26 …
Ardjoeno	1 Oct.	13 Oct.	18 „	7 Nov.	9 N…
Goentoer *	15 „	27 „	1 Nov.	21 „	23 …
Merapi	29 „	10 Nov.	15 „	5 Dec.	7 D…
„Ophir" *	12 Nov.	24 „	29 „	19 „	21 …
				1905	190…
Gedé	26 „	8 Dec.	13 Dec.	2 Jan.	4 Ja…

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-Gravenhage.
Aan het **Bureau Laan van Meerdervoort 195,** zijn van **10—12** en van **2—4** … inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Com… den heer G. C. A. DE WITT, *Reinkenstraat n°. 16.*

Een jonge dame met akte L. O., Handwerken en Muziek, zag zich gaarne geplaatst als gouvernante voor Indië.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Deensch en Italiaansch.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.

Een bekwame linnennaaister.

Eene jonge Dame die als Gouvernante naar Indië wil.

Drie geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.

Drie dames voor pianolessen.

Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).

Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.

Een oud-Offic. Art., leeraar in Wisk. voor… geven van privaatlessen tegen billijken pr…

Eene Dame voor Zanglessen.

Een Heer voor Corrector aan eene drukk…

Vier Dames voor waarnemen van een… houden.

Twee Dames om met eene familie op … te gaan; waarvan de éene Hollandsch, Duit… Fransch en Engelsch spreekt, hebben … gereisd.

Een gep. sergt. maj., gehuwd, voor … bewaarders, adm. betrekking, … geldincasseer…

Twee gew. O.-I. ambt. voor administrat… betrekking.

Eene Dame v/h maken van fijne handw…

Twee jonge Meisjes om als kinderjuffr… mede naar Indië te gaan.

Eene dame voor het verplegen van … zieke dame.

Een geg. Ind. korpl. schrijver voor … betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.